

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈСКИХ
СЛУЖБЕНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА БОРБУ
ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ
СРБИЈИ**

(мастер рад)

Ментор
Проф. др Милош Прица

Студент
Душан Раденковић
Број индекса: М017/22-УП

Ниш, 2023. године

Садржај

УВОД	3
I ПОЈАМ И ДЕФИНИЦИЈА КОРУПЦИЈЕ	5
II УПОРЕДНОПРАВНИ АСПЕКТИ БОРБЕ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	8
1. Босна и Херцеговина.....	8
2. Црна Гора	11
3. Хрватска	15
III ПРАВНА РЕГУЛАТИВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	20
1. Конвенција Уједињених Нација против корупције.....	21
2. Грађанскоправна Конвенција Савета Европе о корупцији.....	22
3. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом.....	23
4. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма.....	24
5. Национална стратегија за борбу против корупције.....	25
IV ОДЕЉЕЊЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	29
1. Настанак Одељења за борбу против корупције.....	29
2. Организација Одељења за борбу против корупције	31
2.1. Посебна одељења виших јавних тужилаштва за сузбијање корупције	31
2.2. Посебна одељења виших судова за сузбијање корупције	32
2.3. Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције	33
3. Организациона структура Одељења за борбу против корупције	35
V ДЕЛАТНОСТ ОДЕЉЕЊА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	39
VI ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ	46
VII ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ	51
1. Тајни надзор комуникације осумњиченог	48
2. Тајно праћење и снимање	48
3. Симуловани послови	53
VIII ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ	55
ЗАКЉУЧАК	61
ЛИТЕРАТУРА	63
САЖЕТАК	66
БИОГРАФИЈА	68

УВОД

У савременом свету не постоји друштво, односно држава у којој не егзистира корупција. У одређеним државама корупција је заступљена мање, а у неким државама више, у свакодневном животу. Оно што разликује државе по питању корупције, јесте толеранција грађана на ову друштвено негативну појаву.

Сам израз „корупција“ потиче од латинске речи „*corruptio*“ што у преводу на наш језик означава подкупљивост, потплаћивање, односно неку врсту покварености.

Корупција може имати различите облике, почевши од такозване „уличне корупције“ која представља најнижи облик, па све до сложене корупције која се јавља у подмићивању судске и правосудне власти, као и политичке корупције.

На почетку овог рада биће речи о појму и дефинисању корупције. Делотворно спречавање корупције претпоставља добро познавање те појаве. Али, због своје сложености и сталних прилагођавања измењеним условима у друштву феномен корупције је тешко потпуно истражити, а самим тиме успоставити адекватне механизме за спречавање корупције. Узроке томе треба тражити у чињеници да корупција, као сложена и универзално присутна друштвена појава представља пре свега психолошки феномен, јасно лоциран у бихевиоризму који је, осим тога, и социокултуролошки одређен.¹

На даље ће у раду бити изложена правна регулатива и институционални оквири за сузбијање корупције, као и правни оквири за поступање полицијских службеника код ових кривичних дела. Како би полицијски службеници уопште били у прилици да поступају у предметима кривичних дела корупције, неопходно је да, свака држава донесе јасне и недвосмислене законе и прописе којима се уређује њихова област деловања. Разграничење надлежности између различитих државних институција је једна од кључних ствари за успешно поступање ових органа. Поред закона, који се доносе на државном нивоу, битну улогу има и међународна заједница. Обзиром да је корупција појам који превазилази границе једне државе, документи који се доносе на вишем, међународном нивоу имају круцијалну важност за хармонизацију правних прописа из ове области.

На даље, биће објашњен настанак Одељења за борбу против корупције и улога тужилаштва у организацији и биствовању овог Одељења. Идеју о формирању

¹ Petrus Van Duyne, Corruption: Acts and Attitudes, in: Matti Joutsen (ed.), Five Issues in European Criminal Justice, Helsinki, 1999, HEUNI, Publ. Series no. 34, str. 23.

специјализованих институција за борбу против корупције Република Србија је почела да реализује 2001. године оснивањем Савета за борбу против корупције. Циљ оснивања нових институција је да се, пре свега, централизује експертиза и знање о борби против корупције. Специјализоване институције окупљају стручњаке са професионалним знањем који се потпуно посвећују сложеним предметима који захтевају специјализована знања, што би за институције надлежне и за друга кривична дела било тешко.

Биће речи о делатности полицијских службеника и о кривичним делима којима се бави Посебно Одељење за борбу против корупције.

На крају, биће изложена лична запажања аутора о поступању у предметима везаним за кривичну област и кривична дела корупције.

Успешна борба против корупције и њено сузбијање, у многоме зависи од оспособљености кадрова који поступају у овим предметима. Ово се односи како на полицијске службенике, тако и на тужиоце и судије, јер је наш закон предвидео уску специјализацију ових органа.

Овлашћења која су дата полицијским службеницима за поступање у овим предметима, технички ресурси и кадровска опремљеност јесу тема овог мастер рада. Све ово у функцији је критике, како научне, тако и практичне, у циљу побољшања функционисања ових одељења.

Корупција јесте појам који познат вековима уназад, али у двадесет првом веку, са напретком технологије и технике, неопходно је искористити дате могућности зарад умањења корупције. Поред овога, могућност повезивања на међународном, па чак и на светском нивоу, уз помоћ међународних институција које окупљају бројне државе широм света, дају већи простор за хармонизацију правних прописа и за међународну сарадњу.

О озбиљности проблема и значају борбе против корупције говори чињеница да је свака држава на свету заинтересована за улагање у специјализована тела за сузбијање корупције. Овоме у прилог иде и чињеница да се органи који поступају у предметима сузбијања корупције редовно упућују на различите семинаре, конференције и састанке ради размене искустава и подстицања добре праксе.

Република Србија, иако на добром путу, поседује усаглашеност функционисања специјализованих тела, ипак још увек има одређених потешкоћа у пракси. Све ово, како је наведено у уводу, биће предмет овог мастер рада.

I ПОЈАМ И ДЕФИНИЦИЈА КОРУПЦИЈЕ

На почетку рада је наведено да „корупција“ потиче од латинске речи „*corruptio*“ што у преводу на наш језик означава подкупљивост, потплаћивање, односно неку врсту покварености.

Аутори нису јединствени када је у питању дефинисање појма корупције. Корупција је мито или неки други поступак према лицима која су, с одговарајућим одговорностима, поверена државном или приватном сектору и која не извршавају дужности које проистичу из њихових статуса државних званичника, приватних службеника, независних агената или других наименовања те врсте и чији је циљ остварење било какве користи на неприкладан начин за њих саме или за друга лица.²

Корупција се може одредити као ситуација у којој лице које је овлашћено да одлучује и делује у јавном интересу преобрати своју одлуку и поступање руководећи се приватним интересом.³

Организација *Transparency International*⁴ дефинише корупцију као злоупотребу поверених овлашћења ради стицања приватне користи. У дефиницији Светске банке наглашава се однос између јавног сектора и приватних интереса. Ту је тежиште на државним актерима – државним службеницима, функционерима, бирократама и политичарима – што значи на свакоме ко има дискреционо право да одлучује о начину на који се троше јавна средства.⁵

N. Queloz сматра да је корупција процес противправне размене, између учинилаца из јавне сфере и учинилаца из приватне, нарочито привредне сфере, с тенденцијом успостављања структурисане мреже, планирања или искључивања „трећих“ (општих интереса или приватне конкуренције), у корист личних интереса.⁶

Према мишљењу Миленка Јелачића, корупција је друштвено негативна појава која је од самог постанка људског друштва и формирања првих држава настала, развијала се и добијала своје појавне облике, у зависности од историјски датих социјалних, економских, политичких и других услова, наносећи, својом неморалном, асоцијалном и противправном суштином, штетне последице друштву.⁷

² E. Bocz, Property declaration and discovering and prevention of corruption, Seventh International Anti-corruption Conference, Пекинг, 1995, стр.1.

³ Н. Мрвић Петровић, Корупција и стратегије њеног сузбијања, Темида, бр. 4, 2001, стр. 21.

⁴ Глобална невладина организација специјализована за борбу против корупције.

⁵ Борба против корупције – основни појмови, Савет Европе, 2012. стр. 12.

⁶ N. Queloz, Kriza vrednosti i proces korupcije, vankaznena strategija, Simpozijum međunarodnog udruženja kriminalista, Atina, 1996, str. 1.

⁷ М. Јелачић, Корупција – друштвено-правни аспекти и методи супротстављања, Београд, 1996, стр. 42.

На Међународној анти-корупционој конференцији одржаној у Амстердаму 1992. године, између осталог, је наглашено да друштво толерише одређени ниво корупције. Грађани су осетљивији и осуђују злоупотребе виших службеника, политичара, бизнисмена, али толеришу мања подмићивања полицајаца, лекара... Међународна заједница је корупцију, због огромне друштвене опасности и угрожавања законитог функционисања државних и привредних институција и служби, поставила на исти ниво са тероризмом и организованим криминалитетом.⁸

Корупција резултира бујањем "сиве економије", која не плаћа порезе и доприносе. Мање пара у буџету значи све мање могућности да се финансирају јавне услуге на које грађани и предузећа имају право, као што су: правна заштита, образовање, здравствена заштита итд. Оскудица ових услуга ствара услове за даље јачање корупције тако што до ограничених услуга могу да дођу само они који имају да плате, док се остали морају задовољити врло ниским квалитетом услуга или чак бивају потпуно искључени из њиховог коришћења. Пошто се суочавају са све слабијим квалитетом услуга које им држава пружа, порески обвезници су додатно стимулирани да беже у "сиву економију" и тиме смање трошак од кога не виде користи. Корупција је озбиљан проблем у већини земаља у развоју, а понаша се као порез, додатни трошак на јавне услуге и вођење послова. Олкен (Benjamin A. Olken) сугерише да је корупција главни узрок ниске стопе раста многих земаља у развоју.⁹

Емпиријска истраживања показују да корупција повећава сиромаштво у земљи и продубљује социјалне разлике у друштву тако што успорава привредни раст, политику јавних издатака и инвестиција прилагођава интересима мањег слоја богатих и моћних и сужава круг корисника јавних услуга као што су: образовање, здравствена заштита, безбједност, правна сигурност и друге.¹⁰

Оно што је симптоматично јесте да се не плаћа свако мито добровољно, те постоје многи случајеви у којима је мито изнуђено.¹¹

За земље у развоју карактеристична је израженост корупције у јавном сектору, али се успешним супротстављањем корупцији у овом сектору стварају нужни предуслови за контролисање корупције и у приватном сектору.¹²

⁸ М. Костић, С. Константиновић-Вилић, В. Николић-Ристановић, Криминологија, Ниш, 2012. стр. 176.

⁹ Olken, B. The Problem of Corruption, Boston Review 3/2007, Cambridge, Massachusetts.

¹⁰ Kaufmann D., Kraay A., Zoido-Lobaton P. Governance Metters, Policy Research Working Paper, Washington D.C.: World Bank. 1999, pp 215.

¹¹ Lamsdorff, J. First Enquiry into the Bribery Propensity of Leading Export Nations, European Journal of Development Research, 1997, 10, 1, pp. 5.

Сузбијање корупције мора се одвијати у оквирима криминалне политике, тј. политике супротстављања криминалитету, која подразумева организовану, планску и свеобухватну активност надлежних органа и осталих друштвених субјеката у спречавању и откривању корупцијских кривичних дела.¹³

Управо због повезаности организованог криминалитета и корупције, све државе света улажу напоре и ресурсе у сузбијању ових негативних друштвених појава. Због тога се, како на међународном, тако и на државном нивоу формирају посебна одељења и институције специјализоване за сузбијање корупције.

¹² Langesth, P., Stepenhurst, R., Pope, J.: The Role of National Integrity System in Fighting Corruption, Economic Development Institute of the World Bank, Global Programme Against Corruption, Viena, May, 2000, pp 4-5.

¹³ Бошковић, М. Организовани криминалитет и корупција, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004, стр. 256.

II УПОРЕДНОПРАВНИ АСПЕКТИ БОРБЕ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Без обзира што је тема рада везана на право Републике Србије, важно је да у раду буду изложени упоредноправни аспекти изабране теме, како бисмо добили целовити приказ одабране теме.

У наставку рада биће речи о овлашћењима полицијских службеника за борбу против корупције у следећим државама: Босни и Херцеговини, Црној Гори и Хрватској.

1. Босна и Херцеговина

„Одјел II“ (Посебно одељење за организовани криминал, привредни криминал и корупцију) успостављен је формирањем Тужилаштва Босне и Херцеговине (Тужилаштво БиХ) у 2003. години, када су одељење сачињавали искључиво међународни тужиоци, овлашћени у складу са тадашњим изменама и допунама Закона о Тужилаштву БиХ.

Након тога „Одјел“ је постепено попуњаван и домаћим тужиоцима, стручним сарадницима и осталим потребним особљем.

Од краја 2010. године овај Одјел је у потпуности сачињен од домаћих тужилаца, а од 2011. године у потпуности домаћи упосленици раде у Одјелу.

Посебно одељење за организовани криминал, привредни криминал и корупцију бави се процесуирањем починилаца кривичних дела организованог криминала, привредног криминала, корупције, тероризма, кријумчарења људи, трговине људима, осталих кривичних дела из надлежности Тужилаштва Босне и Херцеговине и пружањем међународне правне помоћи у складу са законом.

Посебним одељењем за организовани криминал, привредни криминал и корупцију руководе два заменика главног тужиоца.

Посебно одељење за организовани криминал, привредни криминал и корупцију има шест одсека, и то:

- Одсек за организовани криминал;
- Одсек за привредни криминал;
- Одсек за корупцију;
- Одсек за тероризам;
- Одсек за кријумчарење људи и трговину људима; и

- Одсек за међународну правну помоћ и остала кривична дела из надлежности Тужилаштва Босне и Херцеговине.¹⁴

Аналогно тужилаштву посебне надлежности Босне и Херцеговине, у оквиру Министарства унутрашњих послова, Сектора криминалистичке полиције, оформљена су следећа одељења:

- Одељење за привредни криминал и борбу против корупције
- Одељење за крвне, сексуалне деликте и ратне злочине
- Одељење за имовинске деликте
- Одељење за борбу против злоупотребе опојних дрога
- Одељење за криминалистичку технику и форензику
- Одељење за контрадиверзиону заштиту
- Одељење за борбу против компјутерског и високотехнолошког криминала
- Криминалистичко - обавјештајна јединица¹⁵

Припадници одељења за привредни криминал и борбу против корупције, своја овлашћења и начин поступања црпе из два закона: Закон о полицијским службеницима Босне и Херцеговине и Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине.

Према Закону о полицијским службеницима, примена полицијских овлашћења мора бити прикладна и пропорционална потреби ради које се предузима. Полицијска овлашћења примењују се средствима којима се може постићи законити циљ са најмање штетних последица и у најкраћем могућем времену.

Поред дужности и овлашћења прописаних ЗКП-ом, полицијским службеницима се, у циљу спречавања кривичних дела и одржања јавног реда и мира, овим законом дају следећа полицијска овлашћења:

1. провера и утврђивање идентитета лица и ствари;
2. обављање разговора;
3. привођење;
4. потрага за лицима и стварима;
5. привремено ограничавање слободе кретања;
6. издавање упозорења и наредби;
7. привремено одузимање предмета;

¹⁴ [Тужилаштво Босне и Херцеговине \(tuzilastvobih.gov.ba\)](http://tuzilastvobih.gov.ba)

¹⁵ [SEKTOR KRIMINALISTIČKE POLICIJE | Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo \(ks.gov.ba\)](http://SEKTOR.KRIMINALISTICKE.POLICIJE|Ministarstvo.unutrašnjih.poslova.Kantona.Sarajevo(ks.gov.ba))

8. коришћење туђих возила и комуникационих средстава;
9. преглед лица, ствари и превозних средстава;
10. снимање на јавним местима;
11. употреба силе;
12. обрада личних података и вођење евиденција;
13. заступање пријава.¹⁶

Законом о кривичном поступку Босне и Херцеговине прописане су посебне истражне радње, као и услови за њихову примену, а које спроводе припадници полиције и то за следећа кривична дела: кривотворење, односно фалсификовање новца; кривотворење, односно фалсификовање хартија од вредности; прање новца; утаја пореза или превара; кријумчарење; примање поклона и других облика користи; давање поклона и других облика користи; примање награде или другог облика користи за трговину утицајем; давање награде или другог облика користи за трговину утицајем; злоупотреба положаја или овлашћења. Према слову овог Закона, против лица за које постоје основи сумње да је само или с другим лицима учествовало или учествује у извршењу кривичног дела из домена корупције могу се одредити посебне истражне радње, ако се на други начин не могу прибавити докази или би њихово прибављање било повезано с несразмерним тешкоћама. Закон, као истражне радње предвиђа:

- а) надзор и техничко снимање телекомуникација,
- б) приступ компјутерским системима и компјутерско сравање података,
- ц) надзор и техничко снимање просторија,
- д) тајно праћење и техничко снимање лица, транспортних средстава и предмета који стоје у вези с њима,
- е) коришћење прикривених истражитеља и коришћење информатора,
- ф) симуловани и контролисани откуп предмета и симулирано давање откупнине,
- г) симуловани превоз и испорука предмета кривичног дела.

¹⁶ Закон о полицијским службеницима Босне и Херцеговине, ("Сл. гласник БиХ", бр. 27/2004, 63/2004, 5/2006, 58/2006, 58/2006, 15/2008, 50/2008 - др. закон, 63/2008, 35/2009, 7/2012 и 42/2018 - одлука УС)

При извршавању ових радњи полицијски органи или друга лица не смеју предузимати активности које представљају подстрекавање на извршење кривичног дела.¹⁷

2. Црна Гора

Како бисмо разумели структуру полиције Црне Горе, морамо навести њихову организацију и начин специјализације одељења и сектора.

Наиме, за извршавање послова из делокруга и надлежности Управе полиције у Црној Гори су основане унутрашње организационе јединице и то према следећем принципу:

1. СЕКТОР ПОЛИЦИЈЕ ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ

- 1.1 Одсек за јавни ред и мир
- 1.2 Одсек за безбедност друског саобраћаја
 - 1.2.1 Група полиције за безбедност саобраћаја
- 1.3 Одсек за превенцију и рад полиције у заједници
- 1.4 Одсек за заштиту лица, имовине и детективску делатност
- 1.5 Одсек за спровођење поступка принудне наплате
- 1.6 Оперативно комуникациони центар

2. СЕКТОР ЗА БОРБУ ПРОТИВ КРИМИНАЛА

- 2.1 Одсек за сузбијање општег криминалитета
 - 2.1.1 Група за сузбијање крвних и сексуалних деликата
 - 2.1.2 Група за сузбијање имовинских деликата
 - 2.1.3 Група за потражну делатност и сузбијање малолетничке делинквенције и насиља у породици
- 2.2 Одсек за сузбијање привредног криминалитета
 - 2.2.1 Група за сузбијање кривичних дела економског криминала у привреди у седишту
 - 2.2.2 Група за сузбијање кривичних дела економског криминала у ванпривреди у седишту
- 2.3 Одсек за спречавање и сузбијање злоупотреба дрога

¹⁷ Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, ("Сл. гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 - испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018)

2.4 Одсек за сузбијање кривичних дела кријумчарења и трговине људима и илегалних миграција

2.5 Одсек за специјалне истражне методе

2.6 Одсек за криминалистичко-обавештајне послове

2.7 Одсек за међународну оперативну полицијску сарадњу

ИНТЕРПОЛ-ЕУРОПОЛ-СЕЛЕК

2.7.1 Група за међународне циљане потраге

2.7.2 Група за међународну оперативну сарадњу

2.7.3 Група за међународне расписе и објаве

2.7.4 Група за подршку

2.8 Специјално полицијско одељење

2.8.1 Група за истраге кривичних дела организованог криминала, тероризма и ратних злочина

2.8.2 Група за истраге кривичних дела високе корупције и прања новца

2.9. Одсек за сузбијање тешких кривичних дела

2.9.1 Група за сузбијање тешких кривичних дела економског криминала и спровођење финансијских истрага

2.9.2 Група за сузбијање тешких кривичних дела општег криминала - крвних деликата

2.9.3. Група за сузбијање кривичних дела високотехнолошког криминала

2.10 Одсек за борбу против кријумчарења дрога

2.11 Одсек за заштиту сведока

Што се тиче полицијских овлашћења, она су прописана Законом о унутрашњим пословима и Закоником о кривичном поступку Црне Горе.

Према слову Закона о унутрашњим пословима, полицијски службеник овлашћен је да:

1. прикупља и обрађује личне и друге податке;
2. утврђује идентитет лица и истоветност предмета;
3. врши позивање;
4. врши привођење;
5. привремено ограничава слободу кретања;
6. даје упозорења и издаје наређења;
7. употребљава туђе саобраћајно средство или средства везе;

8. привремено одузима предмете;
9. зауставља и прегледа лица и предмете;
10. изврши јавно обећавање награде;
11. снима на јавном месту;
12. изврши полицијско опажање, односно опсервира;
13. употребљава средства принуде;
14. спроводи специјалне полицијске радње.¹⁸

Полицијска овлашћења која су предвиђена Законом о кривичном поступку прописују да је полицијски службеник овлашћен да:

1. тражи обавештења од грађана,
2. примени полиграфско тестирање,
3. изврши анализирање гласа,
4. изврши антитерористички преглед,
5. ограничи кретање одређених лица на одређеном простору за потребно време,
6. јавно распише награду у циљу прикупљања обавештења,
7. предузме потребне мере у циљу проналажења лица,
8. од оператера комуникацијских услуга затражити достављање података о електронском комуникацијском саобраћају,
9. изврши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага,
10. предузме потребне мере у вези са утврђивањем идентитета лица и истоветности предмета
11. узме узорак за ДНК анализу,
12. распише потрагу за лицима и стварима за којима се трага,
13. прегледа одређене објекте и просторије државних органа, привредних друштава, других правних лица и предузетника у присуству одговорног лица, оствари увид у њихову документацију и по потреби је одузме,
14. Приликом увиђаја за кривично дело против безбедности јавног саобраћаја за које постоје основи сумње да је проузроковало тешке последице или да је извршено са умишљајем, полиција може од осумњиченог привремено, а најдуже до три дана, одузети возачку дозволу,(чл. 258. ЗКП)
15. упути или задржи лице на месту извршења кривичног дела
16. фотографише осумњиченог и узме отиске његових прстију

¹⁸ Закон о унутрашњим пословима ("Службени лист ЦГ", бр. 70/2021, 123/2021 и 3/2023).

17. ако је потребно да се утврди од кога потичу отисци прстију на појединим предметима, полиција може узимати отиске прстију од лица за која постоји вероватноћа да су могла доћи у додир с тим предметима,
18. привремено одузме предмете (чл. 263. ст.1.ЗКП),
19. изврши увиђај и одреди потребна вештачења (чл. 263. ст. 3. ЗКП),
20. лиши слободе лице (чл. 264. ст. 1. ЗКП),
21. да без наредбе суда уђе у туђи стан или друге просторије и по потреби изврши претресање стана (чл. 83. ст. 1. ЗКП),
22. изврши претресање лица (чл. 83. ст. 5. ЗКП),
23. изврши претресање превозних средстава, путника и пртљага и других покретних ствари (чл. 83. ст.6. ЗКП).¹⁹

Услови за примену полицијских овлашћења (Члан 24 ЗУП-а) Полицијска овлашћења примењују полицијски службеници. Полицијска овлашћења се могу применити само ако су испуњени законом прописани услови за њихову примену. Полицијски службеник је дужан да процени испуњеност законских услова и одговоран је за ту процену. Полицијски службеник примењује полицијска овлашћења по:

- 1) налогу суда или државног тужиоца;
- 2) наређењу надређеног службеника, у складу са овим законом;
- 3) сопственој иницијативи, ако надређени службеник није присутан, а разлози хитности захтевају поступање без одлагања.

Лице према коме се примењује полицијско овлашћење има право да буде упознато са разлозима за предузимање полицијског овлашћења, да укаже на околности које сматра битним у вези са тим, да буде упознато са идентитетом полицијског службеника и да тражи присуство лица које ужива његово поверење, кад то околности омогућавају и ако се тиме не угрожава извршење полицијског задатка.

¹⁹ Законик о кривичном поступку ("Сл. лист ЦГ", бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука УС, 2/2015 - одлука УС, 35/2015, 58/2015 - др. закон, 28/2018 - одлука УС и 116/2020 - одлука УС)

3. Хрватска

У Републици Хрватској постоје два основна организациона облика полицијске организације: Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, тзв Равнатељство полиције. Поред тога, полицијске управе се образују за обављање полицијских послова, те за непосредно обављање полицијских послова у полицијској управи полицијске станице, а ради стварања услова за рад у области полиције.

Министарство унутрашњих послова има следећа права и дужности у циљу стварања услова за рад у сектору полиције.

1. утврђује кадровске и образовне потребе,
2. доноси развојне, организационе и друге темељне смернице за рад,
3. доноси планове коришћења материјалних и финансијских средстава,
4. доноси и спроводи планове изградње и коришћења информационог система,
5. доноси и спроводи планове изградње и коришћења система радио везе,
6. усваја и спроводи планове изградње и коришћења криптолошког система заштићеног безбедношћу,
7. утврђује потребе и набавља техничка средства,
8. организује међународну сарадњу,
9. обавља наведене послове у вези са ВШМ,
10. организује и спроводи интерни надзор,
11. обавља и друге послове утврђене законом.

Министарством руководи министар.

Што се тиче управе полиције, односно равнатељства, за обављање полицијских послова у Министарству унутрашњих послова, Законом о полицији установљена је Управа полиције, као управна организација у саставу Министарства унутрашњих послова. Управом руководи главни директор полиције.

Послови Управе су:

- праћење и анализа стања безбедности и појава које погодују настанку и развоју криминалитета,

- координација, усмеравање и надзор над радом полицијских управа,
- непосредно учешће у обављању одређених послова. . сложеније послове из делокруга рада полицијских управа,
- старање о спровођењу међународних уговора о полицијској сарадњи и других међународних аката за које је надлежна,
- организовање и спровођење кривичних вештачења,
- стварање услова за рад Полицијске академије,
- усвајање стандарда опреме и материјално-техничких средстава,
- у складу са посебним прописима о спремности полиције за поступање у ванредним условима.

Управом полиције руководи директор полиције у звању помоћника министра. Именује га и разрешава Влада Републике Хрватске на предлог министра унутрашњих послова

Управа је подељена на организационе јединице:

- Канцеларија директора
- Управа полиције
- Управа криминалистичке полиције
- Управа граничне полиције
- Оперативно - полицијско комуникациони центар
- Специјална полицијска команда
- Центар за криминалистичка вештачења, нови назив је: Центар за вештачење, истраживање и вештачење „Иван Вучетић“,
- Полицијска академија

Управа криминалистичке полиције у свом саставу поседује:

- Полицијска Национална канцеларија за сузбијање корупције и организованог криминала
 - Служба за сузбијање организованог криминала
 - Служба за сузбијање наркотика
 - Служба за привредни криминал и корупцију
 - Служба за сузбијање тероризма
 - Служба за сузбијање корупције и
 - Организовани криминал Загреб

- Служба за сузбијање корупције и организованог криминала Ријека
- Служба за сузбијање корупције и организованог криминала Сплит
- Служба за сузбијање корупције и организованог криминала Осијек
- Сектор за општи криминал и међународну полицијску сарадњу
- Служба за општи криминал
- Служба за криминалистичку технику
- Служба за међународну полицијску сарадњу
- Сектор криминалистичко-обавјештајне службе
- Служба за специјалне криминалистичке послове
- Служба за криминалистичко обавештајне анализе
- Служба за сајбер безбедност

Служба за сузбијање корупције и организованог криминала непосредно планира и прикупља криминалистичко-обавјештајне податке који указују на поједине облике привредног криминала и корупције, као и организованог криминала и криминала против дрога; непосредно спроводи сложеније кривичне истраге у области привредног криминала и корупције, организованог криминала и криминала наркотика на националном нивоу; сарађује са другим организационим јединицама Полицијске Националне канцеларије за сузбијање корупције и организованог криминала у реализацији послова из своје надлежности, као и са другим организационим јединицама Управе полиције, Државног правобранилаштва и других органа државне управе; у кривичним истрагама које спроводи остварује међународну сарадњу и учествује у међународним активностима везаним за питања привредног криминала, корупције и организованог криминала; учествује у усаглашавању метода и начина рада на откривању и сузбијању новонасталих облика криминалитета из своје надлежности и у изради процене опасности од корупције и организованог криминала; предлаже израду нормативних аката и појединачних извештаја.²⁰

Законом о полицијским пословима и овлашћењима Републике Хрватске, предвиђено је да су Полицијска овлашћења заправо скуп права којима се полиција може, под условима прописаним у закону, користити у појединим ситуацијама. С обзиром на њихово значење полицијска овлашћења пописана су Законом о полицији и то методом таксативног нормирања (набрајања) и оне су:

²⁰ [Ravnateljstvo policije - Uprava kriminalističke policije \(gov.hr\)](http://Ravnateljstvo-policije-Uprava-kriminalističke-policije.gov.hr)

1. провера и утврђивање идентитета особа и предмета,
2. позивање,
3. довођење,
4. трагање за особама и предметима,
5. привремено ограничење слободе кретања,
6. давање упозорења и наређења,
7. привремено одузимање предмета,
8. полиграфско тестирање,
9. преглед просторија, простора, објеката и документације,
10. преглед особа, предмета и моторних возила,
11. осигурање и преглед места догађаја,
12. примање пријава,
13. јавно расписивање награде,
14. снимање на јавним местима,
15. употреба средстава принуде,
16. заштита жртава кривичних дела и других особа,
17. прикупљање, обрада и коришћење личних података.²¹

Други закон који предвиђа поступање полицијских службеника за борбу против корупције јесте Закон о кривичном поступку. Одредбама овог закона предвиђене су посебне доказне радње које спроводе припадници овог сектора. Посебне доказне радње одређује судија за претходни поступак на образложени захтев јавног тужиоца, у случају постојања основа сумње да је извршено кривично дело из домена корупције. Посебне доказне радње подразумевају:

1. Надзор и техничко снимање телефонских разговора и других комуникација на даљину;
2. Пресретање, прикупљање и снимање рачунарских података,
3. Улазак у просторије ради провођења надзора и техничко снимање просторија,
4. Тајно праћење и техничко снимање особа и предмета,
5. Употреба прикривеног иследника,
6. Симулирана продаја и откуп предмета, као и симуловано давање мита,
7. Пружање симулованих послова услуга или склапање симулованих послова.²²

²¹ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima («Narodne novine», br. 76/09., 92/14. i 70/19)

Анализом наведених законских одредби различитих држава региона, долази се до закључка да, уз мање изузетке, полиција у региону има идентична, готово иста овлашћења.

Ово је свакако разумљива последица чињенице да су ове, сада суверене, независне државе, некада чиниле једну државу. Други разлог идентичних законодавних овлашћења јесте чињеница ове државе теже учлањењу Европској унији. Хрватска, као чланица Европске уније је, још пре приступања Европској унији своје законодавство ускладила са њеним прописима и захтевима. Што се тиче осталих држава, политичке струје које тренутно владају у њима, вуку ка интеграцији у Европској унији. Отуда и истоветна решења по питању функционисања одељења за борбу против корупције, па и саме организације полиције.

Оно што јесте једна од разлика у овлашћењима полиције и начину откривања коруптивних кривичних дела, јесте то да у Републици Хрватској постоји могућност коришћења прекривеног иследника и за кривична дела корупције, док у Србији институт прекривеног иследника опстаје само у оквиру кривичних дела организованог криминалитета.

Даљим упоређивањем, долази се до закључка да исти закони регулишу полицијска овлашћења и то: Закон о полицији и Закон(ик) о кривичном поступку. Начин функционисања је исти у свим државама. Наиме, полицијска овлашћења у спровођењу посебних доказних радњи, које су у свим државама прописане Законом о кривичном (казненом) поступку, на припаднике одељења за сузбијање корупције преноси јавни тужилац. Јавни тужилац јесте једини овлашћен да поднесе судији за претходни поступак писани и образложени захтев за спровођење неких од мера, али у пракси иницијатива потиче од полицијских службеника, тако што обавештавају јавног тужиоца о постојању основа сумње да је извршено одређено кривично дело. Овлашћења која добија полиција, било да је у питању тајно праћење, снимање или тајни надзор комуникације, касније могу служити као доказ у поступку.

Што се тиче овлашћења полицијских службеника за борбу против корупције у Републици Србији, о томе ће бити речи у наставку рада.

²² Zakon o kaznenom postupku Hrvatske (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22 na snazi od 19.07.2022)

III ПРАВНА РЕГУЛАТИВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Успешна борба против корупције подразумева доношење јасних правних аката којима се одређује начин сузбијања корупције, средства, поступање, организација државних органа и одређивање њихових овлашћења.

Сходно овоме, Република Србија је ратификовала бројне међународне документе, међу којима:

1. Конвенцију Уједињених Нација против корупције из 2003. године;
2. Кривичноправне и Грађанскоправне Конвенције Савета Европе о корупцији из 1999. године;
3. Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом из 1990. године;
4. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма из 2005. године;

У наставку рада следи преглед наведених докумената које је држава Србија ратификовала и имплементирала у свој правни систем, чиме је на себе преузела обавезе прописане наведеним актима.

1. Конвенција Уједињених Нација против корупције

Преамбулом Конвенције Уједињених Нација против корупције која је усвојена у Њујорку 31. октобра 2003. Године, а ратификована у нашој земљи Законом о ратификацији Конвенције Уједињених Нација против корупције²³ наведено је, између осталог да су државе уговорнице ове конвенције, забринуте због озбиљности проблема и претњи које корупција представља за стабилност и безбедност друштава, подривајући институције и вредности демократије, етичке вредности и правду, те угрожавајући одржив развој и владавину права, забринуте такође због повезаности корупције и других облика криминала, посебно организованог криминала и привредног криминала, укључујући прање новца, забринуте надаље због случајева корупције који укључују огромне количине средстава која могу представљати значајан део ресурса држава, а који прете политичкој стабилности и одрживом развоју тих држава, убеђене да корупција није више локална ствар већ транснационална појава која погађа сва друштва и привреде, што чини међународну сарадњу на њеном спречавању и сузбијању неопходном, убеђене такође да је потребан свеобухватни и мултидисциплинарни приступ за ефикасно спречавање и борбу против корупције, убеђене надаље да пружање техничке помоћи може играти значајну улогу у повећању способности држава, укључујући и јачање капацитета и изградњу институција, да успешно спречавају и да се боре против корупције. Такође, чланом 1. Конвенције је предвиђено да су циљеви ове конвенције:

(а) да се унапреде и ојачају мере за ефикасније и успешније спречавање и борбу против корупције;

(б) да се унапреди, олакша и подржи међународна сарадња и техничка помоћ у спречавању и борби против корупције, укључујући повраћај средстава;

(в) да се унапреди интегритет, одговорност и правилно управљање јавним пословима и јавном имовином.²⁴

²³ Сл. лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 12/2005.

²⁴Доступнона:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_konvencije_ujedinjenih_nacija_protiv_korupcije.html

2. Грађанскоправна Конвенција Савета Европе о корупцији

Грађанскоправна конвенција о корупцији, сачињена је 4. новембра 1999. године у Стразбуру, а у наш правни систем је уведена Законом о потврђивању Грађанскоправне конвенције о корупцији²⁵.

У самој Конвенцији је наведено да корупција представља велику претњу владавини права, демократији и људским правима, правичности и социјалној правди, да кочи економски развој и угрожава правилно и поштено функционисање тржишне привреде; признајући неповољне финансијске последице које корупција има по појединце, предузећа и државе, као и међународне институције; уверене у значај грађанског права у доприносу борби против корупције, нарочито у омогућавању добијања правичне накнаде лицима која су претрпела штету. Чланом 1. Конвенције је предвиђено да свака Страна уговорница треба да обезбеди у домаћем праву делотворна правна средства лицима која су претрпела штету као последицу коруптивних радњи, која би им омогућила да бране своја права и интересе, укључујући могућност добијања накнаде штете. У члану 2. је дата дефиниција корупције. У смислу Конвенције, "корупција" означава захтевање, нуђење, давање или примање, директно или индиректно, мита или било које незаслужене користи или њено стављање у изглед, које ремети правилно обављање било које дужности или понашање које се тражи од примаоца мита, незаслужене користи или користи која се ставља у изглед.²⁶

²⁵ „Сл. гласник РС“ - Међународни уговори, бр. 102/2007.

²⁶Доступнона:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_potvrdjivanju_gradjanskopravne_konvencije_o_korupciji.html

3. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом

Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом, сачињена у Стразбуру 8. новембра 1990. године. У правни систем Републике Србије је уведена Законом о потврђивању Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом²⁷.

У Преамбули саме Конвенције је назначено да државе чланице Савета Европе и друге државе потписнице ове конвенције, сматрајући да је циљ Савета Европе да оствари веће јединство меду својим чланицама; Уверене у потребу да према криминалу треба примењивати заједничку политику с циљем заштите друштва; Сматрајући да борба против тешких кривичних дела, која све више постаје међународни проблем, захтева употребу модерних и ефикасних метода на међународном плану; Верујући да се једна од ових метода састоји у томе да се криминалцима одузму приходи стечени криминалом; Сматрајући да се ради остваривања овог циља мора установити систем међународне сарадње који ће добро функционисати. Такође, Конвенцијом је предвиђена реализација међународне сарадње и пружајња узајамне правне помоћи и то тако што ће стране ће међусобно сарађивати у највећој могућој мери у циљу истрага и поступака чији циљ је конфискација средстава и прихода. Уведена је обавеза свака страна да усвоји законодавне или друге мере које би могле бити неопходне да јој се омогући да испуни, под условима предвиђеним у овом поглављу, молбе: а. за конфисковање одређених предмета имовине који представљају приход од кривичних дела или средстава, као и за конфисковање прихода који се састоје у захтеву да се плати новчана сума која одговара вредности прихода. Такође, стране имају обавезу да једна другој, на захтев, пружају у највећој могућој мери помоћ у утврђивању и проналажењу средстава, прихода и друге имовине која подлеже конфискацији. Таква помоћ укључује сваку меру којом се обезбеђује и осигурава доказ о постојању, локацији или кретању, природи, правном статусу или вредности горе поменуте имовине.²⁸

²⁷ „Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 7/2002.

²⁸ Доступно на: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/2002_08/t08_0107.htm

4. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма

Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма сачињена 16. маја 2005. године у Варшави, док је у правни поредак Републике Србије уведена Законом о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма.²⁹

Преамбулом Конвенције је прописано да Државе-чланице Савета Европе и друге потписнице ове конвенције, узимајући у обзир да је циљ Савета Европе постизање већег јединства међу његовим чланицама, су убеђене да је потребно спроводити заједничку кривичну политику која има за циљ заштиту друштва. Узимајући у обзир да борба против тешког криминала, који је у све већој мери постао међународни проблем, захтева примену модерних и делотворних метода у међународним размерама, верујући да се један од тих метода састоји у лишавању криминалаца прихода стечених кроз разне врсте криминала и узимајући у обзир да се за остваривање тог циља такође мора успоставити систем међународне сарадње који ће добро функционисати. Чланом 2. Конвенције наведено је да свака страна уговорница треба да усвоји законске и друге мере које могу бити потребне да јој омогуће да примени одредбе садржане у Конвенцији. Ово се пре свега односи да свака страна уговорница треба да обезбеди могућност да тражи, уђе у траг, идентификује, замрзне, заплени и конфискује имовину, законитог или незаконитог порекла, која је искоришћена или намењена да буде коришћена, у целини или делимично, за финансирање тероризма, или приходе стечене кроз то кривично дело, и да у том циљу обезбеди најширу могућу сарадњу.³⁰

²⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 19 од 19. марта 2009.

³⁰ Доступно на: http://www.podaci.net/_zakon/propis/Zakon_o_potvrđivanju/Z-pksept03v0919.html

5. Национална стратегија за борбу против корупције

Прва Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 109/05), усвојена је 2005. године, а Акциони план 2006. године. Из извештаја Агенције за борбу против корупције (у даљем тексту: Агенција) о спровођењу Стратегије из 2005. године за 2012. годину, произлази да су у највећој мери остварени циљеви у области установљавања правног и институционалног оквира за превенцију и сузбијање корупције, спречавања сукоба интереса у јавном сектору, укључивања у регионалну и међународну борбу против корупције, као и успостављања етичких стандарда и транспарентног финансирања политичких странака.

Република Србија је, затим, на седници Седмог ванредног заседања у 2013. години, одржаној 1. јула 2013. године, донела, на државном нивоу донела нову Националну стратегију за борбу против корупције за период од 2013. године до 2018. године.

Овим документом је, између осталог, прописано да је општи циљ Стратегије да се корупција, као препрека економском, социјалном и демократском развоју Републике Србије, у највећој могућој мери отклони. Последице корупције не састоје се искључиво у осиромашењу друштва и државе, него и у драстичном паду поверења грађана у демократске институције, као и стварању неизвесности и нестабилности економског система која се огледа, између осталог, и у смањењу инвестиција. Према истраживању Светског економског форума за период од 2011. до 2012. године, корупција је сврстана међу прва два проблема која се уочавају приликом доношења одлуке о започињању привредне делатности у Републици Србији.³¹

Стратегија предвиђа да органи власти и носиоци јавних овлашћења, који су укључени у превенцију и борбу против корупције, имају дужност да вршење својих овлашћења подреде одређеним начелима. Та начела јесу:

1. Начело владавине права – Гаранција законитости поступања, једнакости пред законом и права свих грађана на правна средства. Устав Републике Србије, закони и подзаконска акта, као и потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права, морају имати пуну и доследну примену;

³¹ Национална стратегија за борбу против корупције за период од 2013. до 2018. године ("Службени гласник РС", број 57 од 3. јула 2013).

2. Начело „нулте толеранције” на корупцију – Неселективна примена закона у свим појавним облицима корупције;

3. Начело одговорности – Обавеза да се преузме пуна одговорност за креирање јавних политика и њихово ефикасно спровођење, укључујући примену ове стратегије и акционог плана;

4. Начело свеобухватности примене мера и сарадње субјеката – Дужност да се мере примењују свеобухватно и доследно у свим областима, уз сарадњу и размену искустава и усаглашавање поступања релевантних субјеката, на свим нивоима власти, са установљеном добром праксом;

5. Начело ефикасности – Дужност да се, у оквиру својих овлашћења, редовно спроводе мере против корупције и да се врши стална обука ради унапређења ефикасности у борби против корупције;

6. Начело транспарентности – Гаранција транспарентности у поступку доношења и спровођења одлука, као и омогућавање грађанима приступ информацијама, у складу са законом.

Стратегија, такође прописује и да је Република Србија остварила позитиван напредак повећањем интерних контрола и бројем поднетих и решених пријава. Кривична дела са елементима корупције представљају најопаснији вид криминала, а једна од карактеристика ових кривичних дела је и постојање високе „тамне бројке”, што значи да је стваран број ових кривичних дела знатно већи од пријављеног. Током последњих година корупција је откривана у свим областима друштвеног живота. Активности полиције у борби против корупције на свим нивоима, на превентивном и репресивном плану, представљају кључну претпоставку стварања услова за ефикасно и ефективно вођење кривичних поступака против извршилаца ових дела. Успешна борба против корупције, посебно на средњем и високом нивоу не може бити у целости делотворна само кроз кажњавање учинилаца. На побољшање резултата предузетих мера од стране полиције на сузбијању корупције знатно утиче правовремена анализа ризика, уз доношење превентивних планова за сузбијање корупције у областима у којима је посебно раширена. Тиме се обезбеђује међусобна усклађеност мера полиције (да се не догоди да неке репресивне мере противурече превентивним), као и равнотежа ових мера у систему борбе против корупције. Министарство унутрашњих послова усвојило је у јануару 2011. године стратегију развоја Министарства унутрашњих послова, у којој је као један од циљева постављено и „развијање капацитета криминалистичке полиције за ефикасно и ефективно деловање”. Ради јачања

капацитета полиције у области борбе против корупције, неопходно је успоставити посебну организациону јединицу у Министарству унутрашњих послова. Када је реч о борби против корупције у редовима полиције стратегија предвиђа и развијање и јачање система унутрашње контроле кроз превенцију незаконитог поступања полицијских службеника, конкретну истрагу о раду полиције, континуирану сарадњу са медијима и јавношћу, као и кроз успостављање међународних стандарда за професионално поступање полицијских службеника. Овде се свакако мора имати у виду да је Стратегија ступила на снагу много пре формирања Одељења за борбу против корупције у оквиру Министарства унутрашњих послова, као и пре формирања посебних, специјализованих тужилаштава за сузбијање корупције, те отуда и оваква формулација.

Национална стратегија за борбу против корупције представља средњорочни стратешки документ који садржи циљеве који ће се реализовати у наредних пет година. Оквир за спровођење стратешких циљева биће прецизиран кроз акциони план који ће се усвојити у року од три месеца од усвајања Стратегије. Акционим планом биће предвиђене конкретне мере и активности за спровођење стратешких циљева, рокови, одговорни субјекти и ресурси за реализацију. Такође, дефинисаће се и показатељи за спровођење мера и активности, на основу којих ће се пратити степен њихове реализације, као и показатељи за процену успешности постављених циљева. Како су Стратегија и акциони план предвиђени за период од пет година, потребно је периодично анализирати и евентуално изменити оба акта, како би се ускладили са актуелним друштвеним приликама.

Обзиром да је период на који је Стратегија донета, истекао, Република Србија је у процесу доношења нове Националне стратегије за борбу против корупције за период од 2023. године до 2028. године.

Решењем Министарства правде Републике Србије фебруара 2023. године, на основу Закона о државној управи, образована је Радна група за израду Националне стратегије за борбу против корупције за период од 2023. године до 2028. године, као и пратећег Акционог плана.

Преговори Републике Србије о придруживању ЕУ и даље су у току. Један од основних услова у овом процесу је осигуравање владавине права у чему је борба против корупције елементарни део. Поред тога, Влада Републике Србије је показала спремност да настави рад на стратешким документима у овој области те је препознала потребу да изради план активности организоване и координиране кривично-правне реакције на корупцију кроз нову Антикорупцијску стратегију. Рад подгрупе за

репресивно-правне аспекте борбе против корупције треба да има практичан/оперативни карактер. С обзиром на наведено, предлаже се у оквиру рада подгрупе, размотрити сва питања која се односе на рад тих органа, односно на њихову улогу, циљеве и показатеље резултата који би евентуално били предвиђени у будућој Националној стратегији за борбу против корупције са пратећим Акционим планом. У Републици Србији бројни прописи поседују анти-коруптивне одредбе у функцији спречавања злоупотребе јавних овлашћења. У циљу оптимизације ефикасности процеса, предлаже се размотрити потребу за изменама појединих прописа, који проблем треба посебно разматрати у оквиру рада подгрупе за репресивно-правне аспекте борбе против корупције, те сагледати узроке и предложити мере за ефикаснију кривично-правну реакцију.³²

Рок за јавну расправу о новој Националној стратегији за борбу против корупције, за коју је Министарство правде издвојило период од 16. августа до 5. септембра.

Поред наведених аката, најзначајнији документ који се тиче организације државних институција у поступању приликом сузбијања корупције јесте Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције из 2018. године.

О овом Закону, биће више речи у наредном поглављу које је посвећено настанку Одељења за борбу против корупције и организацији овог одељења.

³² Више на: [Репресија -преглед антикорупцијских прописа.docx \(live.com\)](#)

IV ОДЕЉЕЊЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

1. Настанак Одељења за борбу против корупције

Борба против корупције је у самом центру расправа, како на државном, тако и на међународном нивоу. Одлика сваке власти јесте жеља да се у држави корупција сведе на најмању могућу меру.

У тој борби било је неопходно извршити бројне законске промене. Последњих година донето је неколико системских закона са намером да својим решењима и институтима представљају добар алат у рукама судија и тужилаца у борби против корупције. Да би дошло до ефикасне борбе против корупције, прво се морало поћи од законодавног оквира. Најпре је требало прописати институте и процедуре, што је учињено доношењем новог Законика о кривичном постуку, након чега се приступило јаснијем дефинисању коруптивних кривичних дела, што је учињено доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика који је ступио на снагу 01.03.2018. године. На крају, створен је и институционални оквир доношењем Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције.³³

Настанак одељења за борбу против корупције се везује за 2008. годину. Наиме, 2008. године је у циљу ефикасније борбе против корупције, у јавном тужилаштву извршена специјализација за гоњење учинилаца кривичних дела из области корупције.

Исте године је у Републичком јавном тужилаштву формирано Одељење за борбу против корупције, а специјализација у осталим јавним тужилаштвима опште надлежности спроведена је 2010. године, успостављањем одељења за борбу против корупције и прања новца у апелационим и вишим јавним тужилаштвима и то у четири града у Републици Србији:

- у Београду,
- Новом Саду,
- Крагујевцу и
- Нишу.

³³ Више на: <https://www.otvorenavratapравосудја.rs/teme/krivicno-pravo/borba-protiv-korupcije-izmedu-zelja-i-stvarnosti>

Идеју о формирању специјализованих институција за борбу против корупције Република Србија је почела да реализује 2001. године оснивањем Савета за борбу против корупције. Године 2002. усвојен је Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, на основу кога су 2003. године основани Тужилаштво за организовани криминал и Посебно одељење за организовани криминал Вишег суда у Београду. Трећа прекретница, 2010. године, било је оснивање Агенције за борбу против корупције.³⁴

У периоду од 2013. до 2018. године формирана су одељења за сузбијање корупције у тужилаштвима опште надлежности. До 2018. године првостепени судови надлежни за коруптивна кривична дела били су, у зависности од врсте и тежине кривичног дела, основни судови, виши судови и Посебно одељење за организовани криминал Вишег суда у Београду.

Прве идеје о формирању специјализованих одељења судова и тужилаштва за сузбијање корупције изнете су у „Стратегији истрага финансијског криминала за период од 2015. до 2016. године“, са циљем унапређења квалитета рада истражних органа и подизања капацитета јавних тужилаштва, као и концентрације знања, најбољих људских и материјалних ресурса. У Стратегији је истакнуто да је неопходно да се у Вишим јавним тужилаштвима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу образују посебна одељења која би се искључиво бавила кривичним гоњењем различитих врста финансијских кривичних дела.³⁵

Закон о организацији и надлежности је такође увео неке нове институте у српско законодавство, као што су служба финансијске форензике, службеници за везу и ударне групе. Циљ оснивања нових институција је да се, пре свега, централизује експертиза и знање о борби против корупције. Специјализоване институције окупљају стручњаке са професионалним знањем који се потпуно посвећују сложеним предметима који захтевају специјализована знања, што би за институције надлежне и за друга кривична дела било тешко. Зато је Закон о организацији и надлежности утврдио ниво образовања и компетенција за запослене у њима.

³⁴ Доступно на: <http://www.antikorupcija-savet.gov.rs/>

³⁵ Закон о Агенцији за борбу против корупције („Службени гласник РС“ број 97/2008, 53/2010, 66/2011 – одлука УС, 67/2013 - одлука УС, 112/2013 - аутентично тумачење, 8/2015 - одлука УС и 88/2019).

2. Организација Одељења за борбу против корупције

Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције из 2018. године³⁶ је предвиђено да су надлежни органи за поступање у предметима корупције надлежни:

- 1) посебна одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције;
- 2) посебна одељења виших судова за сузбијање корупције;
- 3) Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције;

2.1. Посебна одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције

Наиме, надлежност за гоњење и процесуирање извршилаца кривичних дела корупције припада вишим јавним тужилаштвима у оквиру којих се оснивају посебна одељења за сузбијање корупције.

У Републици Србији посебна тужилаштва за сузбијање корупције су основана у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду.

Радам посебног одељења вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције руководи руководиоца посебног одељења вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције, ког именује и поставља главни јавни тужилац.

Руководилац одељења поставља се у посебно одељење вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције из реда јавних тужилаца тог јавног тужилаштва.

Приликом постављења руководиоца одељења, води се рачуна о поседовању потребних стручних знања и искустава из области борбе против привредног криминала и сузбијања кривичних дела против службене дужности и корупције.

Координацију рада посебних одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције врши Главни јавни тужилац.

³⁶ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције ("Сл. гласник РС", бр. 94/2016, 87/2018 - др. закон и 10/2023).

У циљу координације рада, Главни јавни тужилац сазива састанке, на којима учествују сви руководиоци посебних одељења, најмање једном месечно.

Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Београду за сузбијање корупције, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Београду.

Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Краљеву за сузбијање корупције, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Крагујевцу.

Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Нишу за сузбијање корупције, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Нишу.

Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду за сузбијање корупције, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Новом Саду.

2.2. Посебна одељења виших судова за сузбијање корупције

Што се тиче првостепеног одлучивања у предметима из надлежности посебних одељења за сузбијање корупције надлежни су виши судови у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду, као првостепени.

Виши суд у Београду, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Београду.

Виши суд у Краљеву, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Крагујевцу.

Виши суд у Нишу, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Нишу.

Виши суд у Новом Саду, поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Новом Саду.

У вишим судовима у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду образују се посебна одељења за поступање у предметима кривичних дела корупције.

Радам посебног одељења вишег суда за сузбијање корупције руководи председник тог одељења. Председника посебног одељења вишег суда за сузбијање корупције поставља председник вишег суда из реда судија тог вишег суда на четири године.

У складу са одредбама Закона о судијама, Високи савет судства може привремено упутити судију из другог суда на рад у посебно одељење за сузбијање корупције. Судија који се привремено упућује мора испуњавати услове за избор судије вишег суда.

Председник вишег суда ближе уређује рад посебног одељења вишег суда за сузбијање корупције.

2.3. Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције

Обзиром да су полицијски службеници продужена рука тужилаштва и тужилаца који руководе предистражним поступком и који су *dominus litis* истражног поступка, логична последица оснивања посебних тужилаштава за сузбијање корупције је оснивање посебних одељења полиције за борбу против корупције у оквиру Министарства унутрашњих послова.

Организационо посматрано, одељење за борбу против корупције егзистира у оквиру Министарства унутрашњих послова и то у оквиру Управе криминалистичке полиције (УКП).

Сама Управа криминалистичке полиције одговорна је за стање и организовање послова на откривању и сузбијању свих облика организованог криминала, за превенцију и сузбијање осталих облика криминала. У надлежности Управе криминалистичке полиције је планирање, организовање, благовремено информисање, извештавање и координисање рада служби. Такође, Управа примењује оперативнотехничке и тактичке мере, ради на расветљавању и документовању свих кривичних дела, све у складу са законом.

Управа криминалистичке полиције у свом саставу има:

1. Одељење за борбу против корупције;
2. Службу за борбу против организованог криминала;
3. Службу за борбу против дрога;
4. Службу за борбу против тероризма;
5. Службу за откривање ратних злочина;
6. Службу за специјалне истражне методе;

7. Службу за криминалистичку аналитику;
8. Службу за сузбијање криминала;
9. Службу за криминалистичко-обавештајне послове и
10. Национални центар за криминалистичку форензику.

Одељење за борбу против корупције формирано је 01.03.2018. године као самостална организациона јединица у оквиру Управе криминалистичке полиције. Одељење је формирано на основу Закона о организацији и надлежностима државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, као и Изменама и допунама Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у МУП.

Тренутно Одељење у свом саставу има десет одсека од чега је девет оперативних Одсека, као и Одсек координације и планирања. Седиште Одсека координације и планирања је у Београду.

Према Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, конкретно у члану 15. Закона наведено је да Полицијске послове у вези са кривичним делима корупције обавља Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције.

Организациона јединица надлежна за сузбијање корупције поступа по захтеву главног јавног тужиоца надлежног вишег јавног тужилаштва, у складу са законом. У оквиру организационе јединице надлежне за сузбијање корупције одредиће се по један полицијски службеник као координатор свих надлежних јединица полиције, ради поступања по захтевима надлежног јавног тужиоца. Рокови, начин поступања и начин службене комуникације посебних одељења виших јавних тужилаштва и организационе јединице надлежне за сузбијање корупције уређују се актом који заједно доноси министар надлежан за послове правосуђа и министар надлежан за унутрашње послове. Министар надлежан за унутрашње послове доноси акт којим ближе уређује рад и организацију организационе јединице надлежне за сузбијање корупције.³⁷

³⁷ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Сл. гласник РС”, бр. 94/2016, 87/2018 - др. закон и 10/2023).

3. Организациона структура Одељења за борбу против корупције

Тренутна организација криминалистичке полиције у Министарству унутрашњих послова Републике Србије састоји се из следећих организационих нивоа (од највишег доннајнижег):

- Сектор
- Служба
- Одељење - најмање 8 запослених
- Одсек - најмање 5 запослених
- Група - најмање 3 запослених

Полиција Републике Србије традиционално примењује структуралну хијерархију која подразумева строго извршавање наређења. Полицијски службеник дужан је да изврши наређења надређеног полицијског службеника, осим оних којима се наређује извршење радње која представља кривично дело.³⁸ Ово је веома чест приступ који се примењује у спровођењу закона и дисциплинованим службама уопште. То је неопходно да би се обезбедило обављање тешких, непријатних и често опасних задатака које би службеници у супротном покушали да избегну. Међутим, полицијске структуре Републике Србије могу да подразумевају вертикалне и хоризонталне управљачке одговорности. На пример, оперативни полицијски службеници у криминалистичкој полицији у подручној станици одговарају начелнику те станице, као и начелнику подручне криминалистичке полиције. То је додатно компликовано улогом и дужностима у односу на тужиоца.

Истим Законом о полицији, чланом 18, прописано је да полиција поступа по налозима и захтевима јавног тужиоца и суда. Међутим, Закоником о кривичном поступку предвиђено је да тужилац води предистражни поступак и истрагу. Члан 16 овог Закона наводи и да „организациона јединица надлежна за сузбијање корупције поступа по захтеву надлежног вишег јавног тужиоца, у складу са законом“. Међутим, члан 41 Закона о полицији захтева од полицијског службеника да: „...непосредном руководиоцу, у писаном облику доставља сазнања до којих је дошао обављањем полицијских послова, применом полицијских мера и радњи, полицијских овлашћења или на други начин“ и „...изврши сва наређења надређеног полицијског службеника

³⁸ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).

издата ради обављања полицијских послова, осим оних којима се наређује извршење радње која представља кривично дело“.

Закон о организацији и надлежности и амандмани из 2018. и Закон о полицији из 2016. године, нису успели да препознају и да се баве проблематичним односом између тужилаштва и полиције у транзицији ка тужилачкој истрази. Ово треба сматрати пропуштеним приликама које су могле подржати ефикасан прелазак на систем тужилачке истраге, које су предвиђене амандманима Законика о кривичном поступку. Одељење за борбу против корупције у оквиру МУП-а није формирано као служба, одељење се налази у Управи криминалистичке полиције (УКП), заједно са још девет организационих јединица. Иако су све оне (са изузетком Националног центра за криминалистичку форензику) класификоване као службе, организациона јединица за сузбијање корупције класификована је као одељење. Ово је важно јер се Одељење ослања на спољне пружаоце услуга у обезбеђивању посебних доказних радњи. Штавише, како ће бити детаљније објашњено у наставку текста, сва кореспонденција одсека широм Србије која се упућује субјектима ван УКП-а мора прво бити одобрена у седишту УКП-а у Београду, чиме се повећава кашњење и ризик од цурења информација и интервенција.

Све ово ствара недвосмислену дужност, за коју се може рећи и да је у супротности са улогом и одговорношћу јавног тужиоца. Иако контрадикторна садржина законских одредби, и поред постојања аномалија и без јасног разграничења одговорности између полицијских службеника и тужилаштва, у пракси, овај однос изузетно добро функционише. Карактерише га делотворност.

Комуникација између тужилаштва и полицијских припадника одељења за борбу против корупције се дешава на два нивоа: на папиру, као формалан начин комуникације и путем телефонске комуникације или уживо, разговором, „лицем у лице“. Аутор рада, као припадник Министарства унутрашњих послова, из праксе која се спроводи годинама, изводи закључак да овакав начин и однос Одељења за борбу против корупције и специјалног тужилаштва функционише као нека врста партнерства. У овом односу, у пракси, полицијски службеници имају слободу да предложи линије истраге и потенцијалне радње тужиоцу који се затим сложи и потпише одговарајуће налоге.

Поред наведеног, важно је поменути и територијална надлежност сваког од Одсека, уколико се сагледава на основу територијалне надлежности по Управним окрузима је следећа:

- 1. Одсек Суботица** – Западнобачки, Севернобачки и Севернобанатски
- 2. Одсек Нови Сад** – Јужнобачки Средњебанатски и Сремски
- 3. Одсек Шабац** – Мачвански и Колубарски
- 4. Одсек Београд** – град Београд, Подунавски Јужнобанатски
- 5. Одсек Ужице** – Златиборски
- 6. Одсек Краљево** – Моравички и Рашки
- 7. Одсек Јагодина** – Шумадијски, Поморавски, Браничевски и Расински
- 8. Одсек Зајечар** – Зајечарски и Борски
- 9. Одсек Ниш** – Нишавски, Јабланички, Пчињски, Топлички и Пиротски
- 10. Одсек координације и планирања**

Приликом оснивања Одељење је у свом саставу имало систематизовано 100 радних места, док је последњом изменом Акта о систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова, Одељење за борбу против корупције има систематизованих 136 радних места.

Поред систематизованих радних места, у Одељењу тренутно ради 1 радник на основу Уговора о привременим и повременим пословима, док по основу упућивања и привремених премештаја из других организационих јединица Министарства унутрашњих послова у Одељењу за борбу против корупције тренутно ради 85 полицијских службеника.

Укупно повећање броја радника од оснивања Одељења до данас свакако представља велики искорак обзиром да ако се узме у обзир да је Одељење почело да ради са 100 систематизованих радних места од чега је било систематизовано 11 руководећих радних места и 7 радних места за административне послове, значи да је

број извршилачких радних места био 82, односно 82% је било учешће извршилачких радних места у односу на укупан број. Данас је учешће извршилачких радних места у односу на укупан број припадника Одељења за борбу против корупције 89,6%, односно од укупног броја радника 222, Одељење има 12 руководиоца, 11 административних и техничких радника и 199 извршиоца, што значи да је због потребе посла у број извршилачких радних места више него дуплиран.³⁹

³⁹ Управа криминалистичке полиције, Одељење за борбу против корупције, Анализа стања одељења, Београд, 2021, стр. 2-3.

V ДЕЛАТНОСТ ОДЕЉЕЊА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Што се тиче поступања у предметима везаним за кривична дела корупције полицијске послове обавља Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције.

Организациона јединица надлежна за сузбијање корупције поступа по захтеву главног јавног тужиоца надлежног вишег јавног тужилаштва, у складу са законом.

У оквиру организационе јединице надлежне за сузбијање корупције одређује се по један полицијски службеник као координатор свих надлежних јединица полиције, ради поступања по захтевима надлежног јавног тужиоца.

Рокови, начин поступања и начин службене комуникације посебних одељења виших јавних тужилаштва и организационе јединице надлежне за сузбијање корупције уређују се актом који заједно доносе министар надлежан за послове правосуђа и министар надлежан за унутрашње послове.

Министар надлежан за унутрашње послове доноси акт којим ближе уређује рад и организацију организационе јединице надлежне за сузбијање корупције.

Припадници полиције који обављају послове и задатке у оквиру гоњења извршилаца кривичних дела корупције, имају обавезу стручног усавршавања. Наиме, полицијски службеници су дужни да похађају програм сталне обуке коју спроводи Правосудна академија у сарадњи са другим институцијама.

У искључивој надлежности Одељења за борбу против корупције, а како је то дефинисано Законом о организацији и надлежностима државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, као и Изменама и допунама Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у МУП, предвиђено је 27 кривичних дела са елементима корупције и коруптивних кривичних дела, као и 8 кривичних дела против државних органа уколико су непосредно везана са напред наведеним делима.

Нека од кривичних дела којима се баве одељења за борбу против корупције су:

1. Трговина утицајем,
2. Примање мита,
3. Давање мита,
4. Злоупотреба службеног положаја,
5. Злоупотреба положаја одговорног лица,
6. Проневера,

7. Кријумчарење,
8. Проневера у обављању привредне делатности,
9. Злоупотреба у вези са јавном набавком,
10. Прање новца,
11. Примање мита у обављању привредне делатности,
12. Давање мита у обављању привредне делатности,
13. Несавестан рад у служби,
14. Противзаконита наплата и исплата,
15. Остала кривична дела

У наставку следи кратак законски опис и преглед наведених кривичних дела које спадају у надлежност одељења за борбу против корупције.

1. Трговина утицајем

Трговина утицајем као кривично дело дефинисана је одредбом чл. 366. Кривичног законика, а опис овог кривичног дела гласи:

1) Ко захтева или прими поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја, посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

2) Ко другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, казниће се затвором до три године.

3) Ко користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, казниће се затвором од једне до осам година.

4) Ко другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављен утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити,

казниће се затвором од шест месеци до пет година.

5) Ако је за посредовање из става 3. овог члана захтеван или примљен поклон или каква друга корист, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

6) Страно службено лице које учини дело из ст. 1. до 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело.

7) Поклон и имовинска корист одузеће се.⁴⁰

2. Примање мита

Кривично дело примање мита прописано је чланом 367. Кривичног законика. Законски опис радње извршења овог кривичног дела гласи:

1) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити, казниће се затвором од две до дванаест година.

2) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити, казниће се затвором од две до осам година.

3) Службено лице које изврши дело из ст. 1. или 2. овог члана у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције, казниће се затвором од три до петнаест година.

4) Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене радње, наведене у ст. 1. до 3. овог члана, а у вези с њом, захтева или прими поклон или другу корист, казниће се затвором од три месеца до три године.

5) Страно службено лице које учини дело из ст. 1. до 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело.

⁴⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

6) Одговорно лице у предузећу, установи или другом субјекту које учини дело из ст. 1, 2. и 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело.

7) Примљени поклон и имовинска корист одузеће се.⁴¹

3. Давање мита

Кривично дело давање мита дефинисано је чланом 368. Кривичног законика и оно гласи:

1), Ко службеном лицу или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

2), Ко службеном лицу или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором до три године.

Кривична дела примање и давање мита су међусобно повезана и једно без другог не постоје у пракси. Ово су кривична дела која су синоним за корупцију. Врло су тешко доказива, а разлог томе треба тражити у опредељењу законодавца да санкционише и примаоца и даваоца мита. Наравно, код таквих инкриминација, интерес ни једне стране није да пријави, призна или ⁴²да на било који начин помогне откривању и доказивању ових кривичних дела.

⁴¹ <https://www.pravniportal.com/krivicno-delo-primanje-mita/>

⁴² <https://www.pravniportal.com/primanje-i-davanje-mita/>

4. Злоупотреба службеног положаја

Кривично дело злоупотреба службеног положаја је регулисано чланом 359. Кривичног законика републике Србије. Радња извршења овог кривичног дела се састоји у:

1) Службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем границе свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

2) Ако је извршењем дела из става 1. овог члана прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

3) Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

5. Злоупотреба положаја одговорног лица

Биће овог кривичног дела предвиђено је одредбама чланом 227. Кривичног законика.

1) Одговорно лице које искоришћавањем свог положаја или овлашћења, прекорачењем граница свог овлашћења или невршењем своје дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу противправну имовинску корист или другом нанесе имовинску штету, уколико тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела, казниће се затвором од три месеца до три године.

2) Ако је извршењем дела из става 1. овог члана прибављена имовинска корист која прелази износ од четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

3) Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.⁴³

⁴³ <https://www.pravniportal.com/zloupotreba-polozaja-odgovornog-lica-prema-najnovijim-izmenama-krivichnog-zakonika/>

6. Проневера

Кривично дело проневера дефинисано је одредбама члана 364 Кривичног законика и оно гласи:

1) Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист присвоји новац, хартије од вредности или друге покретне ствари које су му поверене у служби или на раду у државном органу, установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

2) Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист у износу који прелази четристопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

3) Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.⁴⁴

7. Прање новца

Прање новца као кривично дело сада дефинише одредба члана 245. Кривичног законика.

1) Ко изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од криминалне делатности, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикаже чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од криминалне делатности, или стекне, држи или користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од криминалне делатности, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

2) Ако износ новца или имовине из става 1. овог члана прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.

3) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана са имовином коју је сам прибавио криминалном делатношћу, казниће се казном прописаном у ст. 1. и 2. овог члана.

⁴⁴ Кривични законик Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана изврши у групи, казниће се затвором од две до дванаест година и новчаном казном.

5) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана, а могао је и био дужан да зна да новац или имовина представљају приход остварен криминалном делатношћу, казниће се затвором до три године.

6) Одговорно лице у правном лицу које учини дело из ст. 1, 2. и 5. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело, ако је знало, односно могло и било дужно да зна да новац или имовина представљају приход остварен криминалном делатношћу.

7) Новац и имовина из ст. 1. до 6. овог члана одузеће се.

Иако широк дијапазон кривичних дела за које је законодавац предвидео надлежност посебних тужилаштава за сузбијање корупције, а самим тим и поступање припадника одељења за борбу против корупције, у пракси се одређена кривична дела врло ретко јављају. Због овога је аутор дао преглед најзначајнијих кривичних дела са којима се припадници Министарства унутрашњих послова сусрећу.

VI ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ

Овлашћења полицијских службеника Одељења за борбу против корупције треба посматрати и анализирати из угла свих постојећих закона који уређују полицијска овлашћења. Дакле, у овом делу рада ће бити приказан однос између Закона о полицији, Закон о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције и Законика о кривичном поступку.

Закон о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције, члан 16, кратко је наведено да полицијске послове у вези са коруптивним кривичним делима обавља Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање корупције. Организациона јединица надлежна за сузбијање корупције поступа по захтеву главног јавног тужиоца надлежног вишег јавног тужилаштва, у складу са законом. У оквиру организационе јединице надлежне за сузбијање корупције одредиће се по један полицијски службеник као координатор свих надлежних јединица полиције, ради поступања по захтевима надлежног јавног тужиоца. Рокови, начин поступања и начин службене комуникације посебних одељења виших јавних тужилаштава и организационе јединице надлежне за сузбијање корупције уређују се актом који заједно доносе министар надлежан за послове правосуђа и министар надлежан за унутрашње послове. Министар надлежан за унутрашње послове доноси акт којим ближе уређује рад и организацију организационе јединице надлежне за сузбијање корупције.⁴⁵

Према слову Закона о полицији полицијски службеници јесу:

- 1) лица која обављају полицијске послове у статусу овлашћених службених лица и примењују полицијска овлашћења и мере и радње (овлашћена службена лица - ОСЛ);
- 2) лица на посебним дужностима која обављају друге унутрашње послове у непосредној вези са полицијским пословима и послове заштите и спасавања (лица на посебним дужностима - ПД).

Полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица, морају имати најмање завршену полицијску обуку основног нивоа.⁴⁶

Одредбама члана истог Закона предвиђена су полицијска овлашћења. Тако, у овом делу, Закон наводи да „у обављању полицијских послова полицијски службеници

⁴⁵Члан 16 Закона о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције ("Сл. гласник РС", бр. 94/2016, 87/2018 - др. закон и 10/2023).

⁴⁶ Члан 10 Закона о полицији, ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).

у статусу овлашћених службених лица примењују полицијска овлашћења утврђена овим и другим законом.“

Полицијска овлашћења јесу:

- 1) упозорење и наређење;
- 2) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета;
- 3) позивање;
- 4) довођење;
- 5) задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања;
- 6) прикупљање обавештења;
- 7) привремено одузимање предмета;
- 8) преглед простора, објеката, документације и контрадиверзиони преглед;
- 9) заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава;
- 10) обезбеђење и преглед места догађаја;
- 11) употреба туђег саобраћајног средства и средства везе;
- 12) утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци;
- 13) вршење безбедносних провера;
- 14) пријем нађених ствари;
- 15) употреба средстава принуде;
- 16) друга овлашћења предвиђена законом.

Закон о полицији прописује свеобухватна овлашћења полиције. Како се овде ради о полицијским службеницима за борбу против корупције, јасно је да, сва таксативно наведена овлашћења службеници овог одељења не примењују у пракси.

С тим у вези, и сам Закон о полицији наводи да полиција у предистражном и истражном поступку примењује полицијска овлашћења утврђена Закоником о кривичном поступку и поступа по налогу и захтевима јавног тужиоца и суда. У прекршајном поступку Полиција поступа и по налозима прекршајног суда.

Детаљнију регулативну овлашћења полицијских службеника за борбу против корупције пружа Законик о кривичном поступку.

Што се тиче овлашћења полицијских службеника Одељења за борбу против корупције, њихова основна дужност у фази предистраге јесте да када постоји основ сумње да је учињено кривично дело које се гони по службеној дужности да предузме неопходне кораке да се извршилац открије, уколико је училац познат да се он или његов саучесник не сакрију или не побегну, да пронађу и обезбеде трагове кривичног

дела као и предмете који могу бити доказ и да прикупљају обавештења која могу служити успешном вођењу кривичног поступка.

У складу са Законком о кривичном поступку Републике Србије полиција има овлашћење да:

1. Предузима потражне радње
2. Прикупљање обавештења од грађана
3. Предузимање мера ограничавања личне слободе
4. Вршење доказних радњи⁴⁷

1. Потражне радње полиције

Потражне радње представљају оперативно тактичке мере које су неформалног карактера и које припадници полиције предузимају у складу са правилима криминалистичке тактике и технике. Ове радње имају неформалан карактер, те због тога не могу бити коришћене као доказ у даљем току кривичног поступка. У потражне радње полиције спадају:

- Тражење неопходних обавештења од грађана,
- Преглед превозних средстава, путника и пртљага,
- Ограничење кретања на одређеном простору,
- Предузимање мера за утврђивање истоветности лица,
- Расписивање потраге за лицима и стварима,
- Увид у одређену документацију и одузимање исте.

О свим предузетим корацима припадници Одељења за борбу против корупције имају обавезу сачињавања записника или службене белешке. Они могу предузимати ове радње самоиницијативно као и на основу захтева надлежног јавног тужиоца.

2. Прикупљање обавештења од грађана

Задатак полицијских службеника приликом рада на откривању коруптивних кривичних дела се своди на успешно откривање извршилаца кривичних дела и обезбеђења неопходних доказа ради покретања истраге. У складу са овим задатком законодавац је полицијским службеницима дао на располагање могућност прикупљања обавештења од грађана. Грађани имају законску дужност одазива позиву полиције. У

⁴⁷ Саша Кнежевић, Кривично процесно право, посебни део, 2019, Ниш, стр. 15-18.

случају да се уредно позвани грађанин не одазове оваквом позиву, у коме је притом упозорен на последице недоласка, постоји могућност принудног довођења.

Ове радње полиције су неформалног карактера и обављају се путем разговора полицијског службеника и позваног грађанина. Због овога се и сам разговор назива информативни. Информативни разговор може трајати онолико колико је неопходно да се прикупе подаци и обавештења, али не дуже од четири сата. Само изузетно, уз сагласност позваног лица разговор може трајати дуже. О обављеном разговору сачињава се службена белешка, која може бити основ сачињавања кривичне пријаве уколико за то постоје докази.

Прикупљена обавештења неопходна су за покретање и вођење истраге, али ова обавештења не могу бити доказ у даљем кривичном поступку, због њиховог неформалног карактера. Због овога се у каснијем току поступка они издвајају из списка предмета.⁴⁸

3. Предузимање мера ограничавања личне слободе

Ради испуњења својих дужности полиција је овлашћена и да лица лишава слободе. Полиција може грађанина ухапсити у случају да постоји неки од разлога за одређивање притвора или ако је извршилац затечен у извршењу кривичног дела. Ухапшени се мора без икаквог одлагања спровести надлежном јавном тужиоцу.

4. Вршење доказних радњи

Законодавним прописима полицији је дата могућност предузимања појединих доказних радњи. Обзиром да је јавни тужилац главна личност предистражног поступка, а полиција његова продужена рука, то припадници полиције имају обавезу да о свим предузетим радњама обавесте јавног тужиоца.

Полиција у овој фази поступка може предузети: вештачење, реконструкцију кривичног догађаја, прибављање исправа, привремено одузимање предмета, као и претресање стана и других просторија и лица.

Широк домашај могућности коришћења доказа добијених доказним радњама полиције у предистражном поступку служење обавезом јавног тужиоца да покрене

⁴⁸ Момчило Грубач, Кривично процесно право са текстом Законика о кривичном поступку, шесто издање, Београд, 2009, стр. 151.

истрагу пре или непосредно после предузимања прве доказне радње, а најкасније 30 дана од обавештења о њеном предузимању од полиције. Дакле, коришћење тековина доказних радњи полиције у предистражном поступку ограничено је суженом линијом разграничења између овог неформалног поступка и истраге.⁴⁹

⁴⁹ Снежана Бркић, Кривично процесно право, Нови Сад, 2016, стр. 67.

VII ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

Коруптивна кривична дела захтевају изузетну посвећеност и ефикасност полицајаца који раде на њиховом откривању и сузбијању. Обзиром да се ради о кривичним делима која се у пракси врло тешко откривају, а још теже доказују, јасно је да радње редовног доказивања кривичних дела не могу дати очекиване резултате када су у питању кривична дела за која су надлежне Одељења за борбу против корупције. Због овога је у кривично правном законодавству Републике Србије предвиђена могућност примене посебних доказних радњи.

Посебне доказне радње се користе код кривичних дела организованог криминалитета, тероризма, корупције и других изузетно тешких кривичних дела, за која је јасно да се редовним путем не могу доказати. Закоником о кривичном поступку Републике Србије прописано је укупно шест посебних доказних радњи, од којих ће аутор у раду изложити пет, који се користе у доказивању коруптивних кривичних дела.

Шест посебних доказних радњи су:

1. Тајни надзор комуникације осумњиченог,
2. Тајно праћење и снимање,
3. Симуловани послови,
4. Рачунарско претраживање података,
5. Контролисана испорука,
6. Прикривени иследник.

У наставку ће бити дат приказ првих пет посебних радњи, обзиром да се посебна доказна радња ангажовања прикривеног иследника може применити само за откривање кривичних дела која спадају у надлежност Тужилаштва за организовани криминал и Тужилаштва за ратне злочине.

Да би се посебне доказне радње уопште могле применити за откривање кривичних дела за која је надлежно тужилаштво за сузбијање корупције неопходно је постојање основа сумње да је извршено неко од претходно наведених кривичних дела, као и да на други начин није могуће прикупити доказе за вођење кривичног поступка или би њихове обезбеђење на било који други начин било знатно теже.

Оно што представља други услов за примену посебних мера од стране полицијских службеника јесте писмени и образложени предлог јаног тужиоца за примену наведених радњи, као и доношење образложене наредбе суда.

Докази прикупљени на овакав начин, односно докази који су прибављени у складу са законом могу се користити у даљем поступку, а могу представљати и основ за доношење судске одлуке.

Обзиром да се применом посебних доказних радњи задире у приватност осумњичених лица, а мора се имати у виду да се овде често ради о лицима која су на одговорним, често и јавним функцијама, то и надлежни тужилац, припадници полиције имају обавезу да чувају као тајну податке које су сазнали, јер они представљају тајне податке.

1. Тајни надзор комуникације осумњиченог

Тајни надзор комуникације се спроводи тако што надлежни јавни тужилац за сузбијање корупције, у случају постојања основа сумње да је учињено кривично дело из домена корупције и када на друи начин није могуће прибавити доказе, подноси у писменој форми образложени предлог судији за претходни поступак. Судија за претходни поступак доноси образложену наредбу којом се одређује примена ове посебне доказне радње.

Тајни надзор комуникације осумњиченог реализују припадници полиције, а у пракси углавном иницијатива за спровођење ове посебне доказне радње потиче управо од њих самих. Припадници полиције у току трајања ове мере имају обавезу вођења дневних извештаја о подацима које су сазнали и које достављају надлежном јавном тужиоцу и судији за претходни поступак на њихов захтев.

У пракси се често дешава да осумњичени користи више од једног телефонског броја, те по сазнању полиције за његово постојање опсервација комуникације се може проширити и на други телефонски број.

Ова мера, у складу са законом може да траје три месеца, уз могућност продужења трајања радње за још три месеца.

2. Тајно праћење и снимање

Тајно праћење и снимање се примењује под истим условима који важе за примену мере тајног надзора комуникације осумњиченог. Суштина ове посебне доказне радње јесте откривање контаката које осумњичени има, као и због утврђивања идентитета лица или лоцирања неког лица или ствари. Предмет тајног надзора и снимања могу бити она места или просторије за које је вероватно да ће се осумњичени у њима налазити, као и превозна средства за која постоји вероватноћа да ће их осумњичени користити. Предмет ове посебне доказне радње јесте непосредна усмена комуникација, која се обавља без употребе техничких средстава. Трајање ове мере законодавац је ограничио на три месеца, уз могућност продужења за још три месеца. Ову посебну радњу такође извршавају припадници полиције опсервирањем терена, о чему чине дневне извештаје који се достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу.⁵⁰

3. Симуловани послови

Услови за примену ове посебне доказне радње исти су као и код претходних мера. Код ове посебне доказне радње могуће је одредити симуловану куповину, продају или пружање пословних услуга, као и симуловано давање или примање мита. Симуловане послове на основу наредбе судији за претходни поступак закључују овлашћена лица полиције. По закључењу симулованих послова полицајац који је учествовао мора судији за претходни поступак доставити целокупну документацију и списе предмета. Поред овога неопходно је сачинити посебан извештај који садржи податке о времену закључења симулованих послова, податке о лицу које је симуловане послове закључило, опис техничких средстава који су примењивани и расположиве податке о лицима укљученим у закључење симулованих послова.

⁵⁰ Саша Кнежевић, Кривично процесно право, Општи део, Ниш, 2015, стр. 335.

4. Рачунарско претраживање података

Ова посебна радња састоји се у рачунарском претраживању већ обрађених личних и других података и њиховом упоређивању са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело. Рачунарским претраживањем података могу се издвојити различите чињенице које су регистроване у полицијским базама података (прелазак државне границе, легитимисање и друге радње које могу убрзати идентификацију извршилаца кривичних дела). На тај начин издвојено лице улази у круг сумњивих лица за извршење кривичних дела или се елиминише. Приступ компјутерским системима односи се на упоређивање личних података грађана који су обрађени у одговарајућим базама са подацима и регистрима који се налазе у оквиру полицијских евиденција. Сазнања о траженом лицу унета у један регистар личних података упоређују се са другим базама података. И ову доказну радњу извршава полиција по чијем завршетку постоји обавеза подношења извештаја судији за претходни поступак.⁵¹

5. Контролисана испорука

Контролисана испорука је једина доказна радња коју наређује јавни тужилац. Надлежни јавни тужилац може наредити контролисану испоруку којом се уз знање надлежних државних органа дозвољава да незаконите или сумњиве пошиљке буду испоручене на територији Републике Србије или да уђу, пређу или изађу са њене територије. Циљ ове посебне доказне радње јесте прикупљање доказа о транспорту незаконитих и сумњивих пошиљки, као и прикупљање информација о осумњиченима за њихову организацију. Ову радњу спроводи полиција, тј. јавни тужилац посебне надлежност уз могућност одређивања да то учини и неки други државни орган.⁵²

⁵¹ Саша Кнежевић, Татјана Лукић, *Међународни стандарди примене растер потраге у расветљавању кривичних дела корупције*, Корупција и људске слободе и права, Београд, 2009, стр. 388-407.

⁵² Ibid.

VIII ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

1. Опис истраживања

За потребе овога рада извршено је емпиријско истраживање о присуству коруптивних кривичних дела у пракси Републике Србије, обзиром да је, за целовиту представу о специфичним одликама ових дела, поред теоријске анализе законских решења, неопходно размотрити и њихово бројчано стање, као и удео који су одељења за борбу против корупције дала у сузбијању ове врсте кривичних дела.

За потребе истраживања коришћени су подаци који су прикупљани од стране самих одсека, односно одељења. Наведени подаци нису јавно доступни, али је аутор рада имао приступ и увид у исте, обзиром да је припадник Одељења за борбу против корупције, Одсек Ниш.

2. Предмет истраживања

Период истраживања обухвата раздобље од 2018. године до 2021. године. Истраживање се односи на број поднетих кривичних пријава у овом периоду, број лица који је обухваћен кривичним пријавама, као и број лица која су лишена слободе у оквиру поднетих кривичних пријава. Такође, биће приказан податак о броју директора и јавних функционера који су обухваћени кривичним пријавама.

Емпиријско истраживање ће дати приказ и о броју извршених кривичних дела према годинама, причињеној штети и прибављеној противправној имовинској користи.

Посебан део биће посвећен структури извршених кривичних дела за које су припадници одељења за борбу против корупције поднели кривичне пријаве належном јавном тужилаштву, односно тужилаштвима за сузбијање корупције.

Важност ових резултата огледа се и у чињеници да је корупција и данас најприкривенија врста криминалног понашања. Висок степен прикривености одређен је чињеницом да су, и онај који даје и онај који прима, поједнако заинтересовани да се о њима не сазна. Све је то навело многе земље у свету да се позабаве тим проблемом, па се може рећи да је општи став да методе и облици корупционашког понашања предњаче у односу на средства и методе њеног сузбијања. Највећи део расправа о корупцији води се око тога колико је она озбиљна, како је открити и шта чинити са онима који у њој учествују. У ту сврху многе земље, у последње време, на највишем

државном нивоу дефинишу своју стратегију у борби против корупције. При томе, полази се од чињенице да мали број откривених кривичних дела не приказује реално стање. С правом се претпоставља да је тај број незнатан због тога што је садашњим методама тешко открити и доказати корупционашку активност. Посебно оне видове у којима су умешани представници власти појединих земаља.⁵³

3. Циљ истраживања

Овим истраживањем се могу презентовати подаци који би били од значаја за свеобухватно сагледавање ове врсте криминалитета у Републици Србији. Такође, ово истраживање показује могућност и способност државних органа, конкретно припадника одељења за бобру против корупције да на адекватан и успешан начин открију и поткрепе доказима за даљи ток кривичног поступка ове врсту кривичног дела, док остатак рада у смислу сузбијања коруптивних кривичних дела, као и њиховог успешног доказивања пред надлежним судовима, пада на терет надлежних тужилаштава за сузбијање корупције.

⁵³ Љубомир Стајић, *Основи безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*, Нови Сад, 2021, стр. 138.

4. Истраживање

ГОДИНА	БРОЈ ПРИЈАВА	БРОЈ ЛИЦА	ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ	ДИРЕКТОРИ	ФУНКЦИОНЕРИ	БРОЈ ДЕЛА	УЧИЊЕНА ШТЕТА	ПРОТИВПРАВНА ИМОВИНСКА КОРИСТ
2018	156	439	260	14	2	455	1,061,518,483.00	1,155,414,109.00
2019	318	877	488	36	25	948	3,059,935,740.84	3,059,935,740.84
2020	291	750	380	37	20	687	4,297,918,317.55	4,515,231,396.44
2021	260	702	428	17	12	734	3,252,191,615.88	3,672,121,671.51
УКУПНО	1025	2768	1556	104	59	2824	11,671,564,157.27	12,402,702,917.79

Табела бр 1: Резултати Одељења за борбу против корупције

КД	НАЗИВ КРИВИЧНОГ ДЕЛА	2018	2019	2020	2021	УКУПНО
366	ТРГОВИНА УТИЦАЈЕМ	15	44	16	10	85
367	ПРИМАЊЕ МИТА	70	48	72	24	214
368	ДАВАЊЕ МИТА	83	68	77	22	250
359	ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА	38	150	94	178	460
227	ЗЛОУПОТРЕБА ПОЛОЖАЈА ОДГОВОРНОГ ЛИЦА	39	93	89	61	282
364	ПРОНЕВЕРА	12	28	11	16	67
236	КРИЈУМЧАРЕЊЕ	11	25	32	11	79
224	ПРОНЕВЕРА У ОБАВЉАЊУ ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	10	72	47	60	189
228	ЗЛОУПОТРЕБА У ВЕЗИ СА ЈАВНОМ НАБАВКОМ	5	21	35	6	67
245	ПРАЊЕ НОВЦА	85	127	83	143	438
230	ПРИМАЊЕ МИТА У ОБАВЉАЊУ ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	6	3	0	1	10
231	ДАВАЊЕ МИТА У ОБАВЉАЊУ ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	4	22	0	0	26
УКУПНО		378	701	556	532	2,167
ОСТАЛО		77	247	131	202	657
УКУПНО		455	948	687	734	2,824

Табела бр.2: Структура кривичних дела

5. Анализа добијених резултата

Увидом у наведене податке закључује се следеће:

Године 2018. број поднетих кривичних пријава за извршена кривична дела из домена корупције је износио 156 кривичних пријава. Број лица која су обухваћена овим кривичним пријавама је 439 лица. Број лица лишених слободе у овој години је 260, од чега 14 директора и 2 функционера. Укупан број извршених кривичних дела, за 2018. годину, за које су поднете кривичне пријаве износи 456 кривичних дела.

Године 2019. године број поднетих кривичних пријава се драстично повећао, те је њихов број у овој години достигао 318 кривичних пријава, којима је обухваћено 877 лица, од којих је 36 директора и 25 функционера. Лица лишена слободе у овим поступцима, односно број лица према којима је одређен притвор у тренутку подношења кривичних пријава износи 488 лица. Број кривичних дела која су обухваћена кривичним пријавама чини збир од укупно 948 кривичних дела.

Године 2020. за кривична дела из области корупције поднето је укупно 291 кривична пријава. Кривична пријава је поднета против укупно 750 лица, од који је 37 лица на месту директора, а њих 20 је обављало функцију јавних функционера. Укупан број кривичних дела који је извршен у овој години износи 687 кривичних дела, која су припадници одељења за борбу против корупције открили. Број лица лишених слободе износио је 380 лица.

Године 2021. број поднетих кривичних пријава износи 260 пријава, поднетих против 702 лица. Број лица која су лишена слободе у овим поступцима је 428 лица. Број директора који су обухваћени кривичном пријавом је 17, док је функционера 12. Број извршених кривичних дела у овој години је износио 734 кривичних дела.

Из наведено се закључује да су резултати одељења изузетно значајни. Поред тренда повећања подношења кривичних дела, примећује се и тренд повећања броја кривичних дела за које су поднете кривичне пријаве, што јасно указује на повећање стопе откривања коруптивних кривичних дела.

Најуспешнија година, са највећим бројем поднетих кривичних пријава (318), највећим бројем лица која су обухваћена кривичним пријавама (877), највећим бројем лица лишених слободе (488) и са највишим бројем откривених и расветљених кривичних дела (948), свакако је 2019. година.

Укупно, за четири године, одељења за борбу против корупције су поднела 1025 кривичних пријава којима је обухваћено 2768 лица, од који је било укупно 104 лица на месту директора и 59 функционера.

У наведеним поступцима укупно је лишено слободе 1556 лица. Број откривених кривичних дела за које су поднете кривичне пријаве надлежним јавним тужилаштвима у овом временском периоду износи 2824 кривичних дела.

Оно што је такође значајно у овим поступцима јесте износ причињене имовинске штете и прибављене противправне имовинске користи. За период од 2018. године до 2021. године укупна причињена штета износи 11.671.564.157,27 динара, док је су извршиоци ових кривичних дела за укупно четири године прибавили противправну имовинску корист у износу од 12.402.702.917,79 динара.

Што се тиче структуре кривичних дела за које су поднете кривичне пријаве у периоду од 2018. године до 2021. године, ситуација је следећа:

1. За кривично дело трговину утицајем укупно је поднето 85 кривичних пријава;
2. За кривично дело примање мита укупно је поднето 214 кривичних пријава;
3. За кривично дело давање мита укупно је поднето 250 кривичних пријава;
4. За кривично дело злоупотребу службеног положаја укупно је поднето 282 кривичне пријаве;
5. За кривично дело проневера укупно је поднето 67 кривичних пријава;
6. За кривично дело кријумчарење укупно је поднето 79 кривичних пријава;
7. За кривично дело проневера у обајвљању привредне делатности укупно је поднето 189 кривичних пријава;
8. За кривично дело злоупотреба у вези са јавном набавком укупно је поднето 67 кривичних пријава;
9. За кривично дело прање новца укупно је поднето 438 кривичних пријава;
10. За кривично дело примање мита у обављању привредне делатности укупно је поднето 10 кривичних пријава;

11. За кривично дело давање мита у обављању привредне делатности укупно је поднето 26 кривичних пријава.

Из наведених резултата се утврђује да је најзаступљеније кривично дело за које су подношене кривичне пријаве у периоду од 2018. до 2021. године злоупотреба службеног положаја са поднетих 460 кривичних пријава, затим прање новца са 438 кривичне пријаве и злоупотреба положаја одговорног лица са поднетих 282 кривичне пријаве.

Најмање поднетих кривичних пријава у овом периоду било је за извршење кривичног дела примање и давање мита у обављању привредне делатности.

Основни постулат у раду Одељења од самог оснивања заснивао се на чињеници да је најбитније сузбијати корупцију која се дешава данас, да све оно што се десило у прошлости треба анализирати и откривати, али да је најбољи начин у борби против корупције показати спремност да сузбијете активну корупцију, кривична дела која се управо дешавају и чији извршиоци крше закон или се спремају да га крше.

Овакав приступ имао је за циљ да се побољша свеобухватна слика о борби против корупције у Републици Србији, а о чему најбоље говоре и постигнути резултати у најзначајнијим коруптивним кривичним делима.

ЗАКЉУЧАК

Према мишљењу многих аутора, корупција је заступљена у скоро свим сферама живота и рада, и што је значајнија област у којој је коруптивно деловање узело маха, веће су реперкусије по друштвену заједницу. Појавни облици или структура форми корупције у појединим земљама зависи од нивоа привредног развоја, развијености легалних институција и владавине права. Врло битно питање јесте који су то узроци корупције, зашто се она појављује, или зашто је у одређеним државама или сферама израженија. У Централној и Источној Европи један од главних узрока корупције је приватизација. Појединци су у овом региону на нелегалан начин зарадили милијарде долара. Затим, корупција не само да спречава и ограничава страна улагања, већ у доброј мери блокира политичке и економске реформе у земљама у транзицији. За земље Западног Балкана, корупција је питање од посебног значаја због штетног утицаја на њихов друштвени и економски развој. Према истраживању рађеном 2010. године, сваки шести пунолетни становник Западног Балкана имао је директну или индиректну изложеност искуству подмићивања јавних функционера у дванаестомесечном периоду у којем се истраживање спроводило.⁵⁴

Основни постулат у раду Одељења од самог оснивања заснивао се на чињеници да је најбитније сузбијати корупцију која се дешава данас, да све оно што се десило у прошлости треба анализирати и откривати, али да је најбољи начин у борби против корупције показати спремност да сузбијете активну корупцију, кривична дела која се управо дешавају и чији извршиоци крше закон или се спремају да га крше.

Овакав приступ имао је за циљ да се побољша свеобухватна слика о борби против корупције у Републици Србији, а о чему најбоље говоре и постигнути резултати у најзначајнијим коруптивним кривичним делима.

Оно што представља проблем у раду овог одељења, јесте мањак броја запослених.

Наиме, једна од првих ствари које се могу запазити је да је до марта 2018. године више од 600 полицијских службеника радило у организационим јединицама за сузбијање привредног криминалитета. Већи део предмета из надлежности тих јединица сада су у надлежности Одељења за борбу против корупције.

⁵⁴ Жељко Бјелајац, Јелена Матијашевић, *Значај борбе против корупције и организованог криминала у процесу придруживања земаља Западног Балкана Европској Унији*, Нови Сад, 2013, стр. 551.

Као што је већ речено, Одељење тренутно има само 223 радника, од којих су само 200 извршиоци.

Обзиром да је аутор овог рада запослен у Одељењу за борбу против корупције, лични је став да постојећи запослени имају тешкоће приликом обраде великог броја захтева тужилаштва за прикупљање потребних обавештења и доказа.

Да би изашли на крај са недостатком запослених, службеници редовно раде прековремено.

Према интерној процени руководства Одељења, за решавање прилива предмета из тужилаштва било би потребно између 280 и 300 запослених.

Без обзира на значајно повећање броја запослених у последњих неколико година, изгледа да Одељење МУП-а нема довољно кадрова за задовољење својих потреба. Уколико се не скрати каталог кривичних дела из надлежности органа за сузбијање корупције, изгледа да би повећање броја извршилаца на основу систематизације (на најмање 285), заједно са променом организационе структуре, односно формирањем службе уместо одељења биле неопходне мере за обезбеђење ефикасних истрага коруптивних кривичних предмета у Србији.⁵⁵

⁵⁵ Alberto Paskvero, Miroslav Krkelić, Procena praktične primene Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, Beograd, 2021, str. 22.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bocz, E. Property declaration and discovering and prevention of corruption, Seventh International Anti-corruption Conference, Peking, 1995;
2. Борба против корупције – основни појмови, Савет Европе, 2012;
3. Бошковић, М. Организовани криминалитет и корупција. Бања Лука; 2004;
4. Бјелајац, Ж. Матијашевић, Ј. Значај борбе против корупције и организованог криминала у процесу придруживања земаља Западног Балкана Европској Унији, Нови Сад, 2013;
5. Бркић, С. Кривично процесно право, Нови Сад, 2016;
6. Грубач, М. Кривично процесно право са текстом Законика о кривичном поступку, шесто издање, Београд, 2011;
7. Јелачић, М. Корупција – друштвено-правни аспекти и методи супротстављања, Београд, 1996;
8. Kaufmann D., Kraay A., Zoido-Lobation P. Governance Metters, Policy Research Working Paper No. 2196, Washington D.C.: World Bank, 1999;
9. Кнежевић, С. Кривично процесно право, Општи део, Ниш, 2015;
10. Кнежевић, С. Кривично процесно право, Посебни део, Ниш, 2019;
11. Кнежевић, С. Лукић, Т. *Међународни стандарди примене растер потраге у расветљавању кривичних дела корупције*, Корупција и људске слободе и права, Београд, 2009;
12. Костић, М. С. Константиновић-Вилић, С. Николић-Ристановић, В. Криминологија, Ниш, 2012;
13. Lamsdorff, J. First Enquiry into the Bribery Propensity of Leading Export Nations, European Journal of Development Research, 1997;
14. Langesth, P., Stepenhurst, R., Pope, J.: The Role of National Integrity Sistem in Fighting Corruption, Economic Development Institute of the World Bank, Washington, 1997. U: Global Programme Against Corruption, Viena, May, 2000;
15. Милетић Слободан, Сретен Југовић, *Право унутрашњих послова – треће измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2016. године;
16. Милков Драган, *Управно право III – Контрола управе*, Издавачки центар Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2011;
17. Мрвић Петровић, Н. Корупција и стратегије њеног сузбијања, Темида, бр. 4/2001;
18. Olken, B. The Problem of Corruption, Boston Review, Cambridge, Massachusetts, 2007;
19. Paskvero A. Krkelić M., *Procena praktične primene Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije*, Beograd; 2021;
20. Petrus Van Duynе, Corruption: Acts and Attitudes, in: Matti joutsen (ed.), Five Issues in European Criminal Justice, Helsinki, 1999, HEUNI, Publ. Series no. 34;
21. Петровић Милан, Прица Милош, *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш, 2020;
22. Поповић, С. Петровић, М. Прица, М. *Управно право општи део*, Ниш: Свен, 2011;

23. Стајић, Јб. Основи безбедности – са основама истраживања безбедносних појава, Нови Сад, 2021;
24. Queloz, N. Kriza vrednosti i proces korupcije, vankaznena strategija, Simpozijum međunarodnog udruženja kriminalista, Atina, 1996.

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА

1. Управа криминалистичке полиције, Одељење за борбу против корупције, Анализа стања одељења, Београд, 2021.
2. Кривични законик Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.85/05).
3. Национална стратегију за борбу против корупције за период од 2013. до 2018. године ("Службени гласник РС", број 57 од 3. јула 2013).
4. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције ("Сл. гласник РС", бр. 94/2016, 87/2018 - др. закон и 10/2023).
5. Конвенција Уједињених Нација против корупције из 2003. године ("Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 12/2005).
6. Кривичноправна и Грађанскоправна Конвенција Савета Европе о корупцији из 1999. године („Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 102/2007).
7. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом из 1990. године („Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 7/2002).
8. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и финансирању тероризма из 2005. године („Сл. гласник РС", бр. 19 од 19. марта 2009).
9. Кривични законик републике Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).
10. Закон о Агенцији за борбу против корупције („Службени гласник РС“ број 97/2008, 53/2010, 66/2011 – одлука УС, 67/2013 - одлука УС, 112/2013 - аутентично тумачење, 8/2015 - одлука УС и 88/2019).
11. Закон о полицији („Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).
12. Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине ("Сл. гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 - испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018).
13. Закон о унутрашњим пословима ("Службени лист ЦГ", бр. 70/2021, 123/2021 и 3/2023).
14. Законик о кривичном поступку ("Сл. лист ЦГ", бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука УС, 2/2015 - одлука УС, 35/2015, 58/2015 - др. закон, 28/2018 - одлука УС и 116/2020 - одлука УС).
15. Закон о policijskim poslovima i ovlastima («Narodne novine», br. 76/09., 92/14. i 70/19).
16. Закон о kaznenom postupku Hrvatske („Narodne novine“, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22 na snazi od 19.07.2022).

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

1. <https://www.otvorenavratapravosudja.rs/teme/krivicno-pravo/borba-protiv-korupcije-izmedu-zelja-i-stvarnosti>
2. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_konvencije_ujedinjenih_nacija_protiv_korupcije.html
3. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_potvrdjivanju_gradjanskopravne_konvencije_o_korupciji.html
4. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2002_08/t08_0107.htm
5. http://www.podaci.net/_zakon/propis/Zakon_o_potvrdjivanju/Z-pksept03v0919.html
6. <https://www.pravniportal.com/krivicno-delo-primanje-mita/>
7. <https://www.pravniportal.com/primanje-i-davanje-mita/>
8. <https://www.pravniportal.com/zloupotreba-polozaja-odgovornog-lica-prema-najnovijim-izmenama-krivicnog-zakonika/>
9. <http://www.antikorupcija-savet.gov.rs/>
10. Репресија - преглед антикорупцијских прописа.docx (live.com)
11. Тужилаштво Босне и Херцеговине (tuzilastvobih.gov.ba)
12. СЕКТОР КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ | Министарство унутрашњих послова Кантиона Сарајево (ks.gov.ba)
13. Равнатељство полиције - Управа криминалистичке полиције (gov.hr)

САЖЕТАК

Овлашћења полицијских службеника Одељења за борбу против корупције у Републици Србији

Корупција представља својеврсан феномен који је вековима заступљен у свету. Корупција је деценијама посматрана и проучавана кроз различите аспекте и сегменте друштва. Иако постоје бројне дефиниције самог појма, ради свестраног сагледавања овог феномена, сви аутори се слажу да се ради о изузетно негативној друштвеној појави.

О озбиљности проблема који са собом носи постојање корупције, у било ком сегменту живота и у било којој пори друштва, говори и чињеница да је међународна заједница донела бројне акте у циљу њеног сузбијања. Поред заинтересованости на међународном нивоу, постоји и заинтересованост сваке државе понаособ да ову појаву сведе на најмању могућу меру.

Република Србија је своју спремност за борбу против корупције изразила доношењем бројних докумената из ове области. Највећи корак направљен је 2018. године, формирањем посебних одељења за борбу против корупције.

Револуционарни корак у формирању, како посебних тужилаштава за сузбијање корупције, тако и посебних одељења полиције за борбу против корупције, до сада је дао изузетне резултате.

Иако је тужилачка истрага заступљена у нашем правном поредку, улога и овлашћења полиције у сегменту коруптивних кривичних дела, имају изузетан значај. Широки корпус права и овлашћења који су законским прописима дати полицијским службеницима Одељења за борбу против корупције, имају изузетан значај у откривању и сузбијању ове негативне друштвене појаве.

Поред техничке и кадровске опремљености одељења, за њихов успешан рад, неопходно је и одстрањење било какве врсте притиска трећих страна, али и разматрање проширења корпуса овлашћења која им припадају. Само на овакав начин, јачањем њихове улоге, резултати одељења могу бити још бољи.

Кључне речи: корупција, тужилаштво посебне надлежности за сузбијање корупције, Одељење за борбу против корупције, улога полиције, овлашћења полиције

ABSTRACT AND KEY WORDS

Powers of police officers of the Anti-Corruption Department in the Republic of Serbia

Corruption is a unique phenomenon that has been present in the world for centuries. Corruption has been observed and studied for decades through different aspects and segments of society. Although there are numerous definitions of the term itself, for the sake of a comprehensive overview of this phenomenon, all authors agree that it is an extremely negative social phenomenon.

The seriousness of the problem that the existence of corruption brings with it, in any segment of life and in any part of society, is also indicated by the fact that the international community has adopted numerous acts aimed at suppressing it. In addition to the interest at the international level, there is also the interest of each country individually to reduce this phenomenon to the smallest possible extent.

The Republic of Serbia has expressed its readiness to fight corruption by adopting numerous documents in this area. The biggest step was taken in 2018, with the formation of special departments for the fight against corruption.

The revolutionary step in the formation of both special prosecutor's offices for the suppression of corruption and special departments of the police for the fight against corruption has so far produced exceptional results. Although the prosecutor's investigation is represented in our legal order, the role and powers of the police in the segment of corrupt crimes are of exceptional importance. The wide body of rights and powers given by law to the police officers of the Anti-Corruption Department are extremely important in detecting and suppressing this negative social phenomenon.

In addition to the technical and personnel equipment of the department, for their successful work, it is necessary to remove any kind of pressure from third parties, but also to consider the expansion of the body of authority that belongs to them. Only in this way, by strengthening their role, the department's results can be even better.

Key words: corruption, prosecutor's office with special powers to combat corruption, Department for the fight against corruption, role of the police, powers of the police

БИОГРАФИЈА

Душан Раденковић је рођен 10.11.1990. године у Пироту. Основну школу завршио је у Бабушници, а потом уписао Средњу школу унутрашњих послова у Сремској Каменици и завршио је са одличним успехом 2009. године.

Исте године засновао је радни однос у Министарству унутрашњих послова на радном месту полицијски службених у Полицијској станици у Бабушници, када је и уписао Факултет за пословне студије и право у Београду, Универзитета „Унион-Никола Тесла“ у Београду, на коме је дипломирао 2014. године.

Све до 2013. године обављао је послове полицијског службеника у Полицијској станици у Бабушници након чега је почео да обавља послове полицијског инспектора у Одељењу криминалистичке полиције у Пироту у Одсеку за сузбијање привредног криминалитета све до 2018. године.

У току 2018. године, након оснивања Одељења за борбу против корупције почео је да обавља послове полицијског инспектора у наведеном одељењу, које послове обавља и сада. У међувремену, био је учесник више домаћих и страних семинара као и међународних размена од којих би издвојио CEPOL Exchange Programme 2021 и Anti-Money Laundering and Counter Financing of Terrorism“.

Мастер академске студије уписује 2022. године, на смеру унутрашњих послова, а испите положио са просечном оценом 10,00.